

DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI
KÖNYVTÁR

Éves beszámoló a DEENK
tevékenységéről
2014

Tartalom

Gazdálkodás, személyi állomány, infrastruktúra.....	3
Gazdálkodás, humán erőforrások.....	3
A központi információszolgáltatás pénzügyi keretei.....	4
Pályázati források.....	5
Infrastruktúra, fizikai terek.....	8
Állománygyarapítás, feldolgozás.....	9
Az állománygyarapítás forrásai és folyamata.....	9
Folyóiratok.....	10
A jövő.....	12
Olvasószolgálat.....	14
Környezet és infrastruktúra.....	14
Olvasói forgalom, kölcsönzés.....	16
Operátori tevékenység.....	17
Tájékoztatás.....	17
Raktározás.....	17
Könyvtárközi kölcsönzés.....	18
Nemzeti feladatok.....	19
Könyvtárközi szolgáltatás és az ODR.....	19
Tudománymetria és tartalomszolgáltatás.....	23
Az MTMT.....	23
iDEa Tudóstér.....	23
A Debreceni Egyetem elektronikus Archívuma (DEA).....	25
Weboldalak.....	26
Adatbázisok.....	27
Digitalizálás.....	28
Információs írástudás, oktatás.....	29
Rendezvények, események, kommunikáció.....	29
Kulturális események.....	29

Kommunikáció.....	30
Tudományos és népszerűsítő publikációk.....	30
Kapcsolódó szervezeti egységek.....	32
A Debreceni Egyetemi Kiadó (DUPress)	32
Könyvkötészet.....	34
A Debreceni Egyetem Fordító Irodája.....	35
Kihívások: Egy felmérés tanulságai.....	36
Terveink.....	38

Kedves Olvasóm!

A DEENK gyűjteményeivel, szolgáltatásaival, szakképzett személyzetével 2001 óta áll a Debreceni Egyetem valamennyi polgára, a város, a régió, az országos és nemzetközi közönség szolgálatában. Ebben a 14 évben jelentős változások zajlottak a könyvtárban és szűkebb-tágabb környezetében. Hagyományos könyv- és folyóirat-állományunk értékes digitális gyűjteményekkel gazdagodott. Az olvasói helyek számítógéppel és wifi eléréssel felszerelt *közösségi terek*ké váltak. Online szolgáltatásaink tér- és időbeli korlátok nélkül állnak rendelkezésre. Saját fejlesztésű vagy közvetített tartalmainkat szinte észrevétlenül alkalmazzák ügyfeleink – akiket ma már nem olvasónak, hanem felhasználónak hívunk. Egyetemünk hallgatói létszáma öröndetesen növekedett az évek során, s ebben az évben belép falai közé az a korosztály, amelyik nem ismeri az internet nélküli világot. A Z generáció számára elképzelhetetlen Web 2.0, mobiltelefonok, más digitális és kommunikációs eszközök használata nélkül élni. A „digitális bennszülöttek” tanulási-ismeretszerzési szokásai radikálisan különböznek az előző generációktól; számukra az online – sőt mobil – ügyintézés, állandó rendelkezésre állás magától értetődő, kizárólagosan elektronikus információforrásokban gondolkoznak, világképüket sokféle csatornán heterogén források alakítják, kommunikációjuk egészen újszerű. A felsőoktatási könyvtárakat ez a generáció eddig nem tapasztalt kihívások elé állítja. A digitális és online támogatás az oktatási kultúra részévé válásában és a tanulás-módszertani képzésben (pl. idő- és információmenedzsment, tudatos eszközhasználat) való aktív szerepvállalás; az igényekhez mért tanulási környezet kialakítása csupán néhány példa ahol a könyvtárak jelentős részt vállalhatnak az egyetemi alaptervékenység támogatásában. A változó feladatokra stratégiai tervezéssel felvértezve, a szükséges szervezeti kultúra kialakításával, a partnerkapcsolatok megújításával kell felkészülni.

2014 az Egyetemi és Nemzeti Könyvtár környezetében számos változást hozott. Alapvetően átalakult a Debreceni Egyetem szerkezete, a centrumok megszűnésével a Könyvtár finanszírozási és adminisztratív kapcsolatrendszere, az ügyintézési struktúra és folyamatok megváltoztak. A két gazdaságtudományi kar összevonásával a Böszörményi úti campusra koncentrálnak egyetemünk egyik legnagyobb karának hallgatói és oktatói közössége. A kari integráció kapcsán a Könyvtár megtette az előkészületeket: az eddig különálló agrártudományi dokumentum-adatbázis adatállománya áttöltésre került a DEENK integrált könyvtári rendszerébe. A fizikai terek és infrastruktúra terén a 2014/15 tanévet a Gazdaságtudományi Kar vezetésével egyeztetve próbaidőnek minősítettük: az igények felmérése, jelentkezése alapján kerülhet sor a tudományterületi állomány rendelkezésre állásának, szolgáltatási körülményeinek átgondolására, a fejlesztési javaslatok és ütemterv kidolgozására.

2015-től új szerkezetben működünk, melynek célja a földrajzi alapú struktúra helyett az elsődlegesen feladat-központú szervezet kialakítása. Az év első fele a leltározással telik: számba vesszünk, rendszerezünk. Az máris látható, hogy az utóbbi évek költség- és erőforrás-csökkentései után az új feladatok ellátása az adott személyi létszám mellett, változatlan szemlélettel a tőlünk, illetve magunktól elvárt színvonalon nem tartható.

Az új generáció megjelenése, a gazdasági lehetőségek beszűkülése, a társadalmi–technológiai átalakulások közepette az Egyetemi Könyvtár folyamatosan keresi helyét alapvető céljainak megvalósítása, küldetésének teljesítése érdekében. Értékeink közül ez évi beszámolómban jelszavaként a stabilitást emelem ki. Könyvtárunk a változások forgatagában sarkcsillagként biztos pont azok számára, akik akadémiai karrierjük hajóját a Debreceni Egyetem vizein navigálják.

Az elmúlt szűkösebb évek nyomainak helyreállítása az egyéni és kollektív leleményesség próbájává válhat. Erőforrásaink hatékony kiaknázásával, stratégiai újratervezéssel szükséges felállítanunk a prioritásokat: ki kell alakítanunk a XXI. századi egyetemi könyvtári alapfeladatok palettáját, és a torlódó hiányosságok eseti, projekt-szintű megvalósítási lehetőségeit keresve alternatív finanszírozással, új partnerségekkel felvértezve szembenézni a változó szelekkel.

Navigálni márpedig muszáj.

Karácsony Gyöngyi
főigazgató

Gazdálkodás, személyi állomány, infrastruktúra

Gazdálkodás, humán erőforrások

A DEENK 2014. évi gazdálkodását egyrészt az egyetem strukturális változása, másrészt a nemzeti könyvtári speciális feladatra elkülönített céltámogatás határozta meg.

Ez utóbbi biztos fedezetet nyújtott a kötelezpéldány állományunk szállítási-kezelési-tárolási feltételeinek biztosításához. A támogatás révén elhárult az akadály az Országos Széchényi Könyvtárból történő, havi gyakoriságú köteles-szállítmány érkezése elől. Biztosítani tudtuk továbbá a külsőraktár bérleti díjának fedezetét és személyi költségeket társíthattunk a köteles-gyűjteményt kezeléséhez, feldolgozásához, szolgáltatásához.

Könyvtári egységeink (13 558 m²) üzemeltetési költsége 196 738 ezer Ft összeggel szerepelt az egyetem központi költségvetésében, melyből 10 millió Ft a könyvtár saját bevételeiből került levonásra. A költségvetésben tervezett összeget a Könyvtár működési és bevétel kereteiből további 6 millió Ft összeggel egészítettük ki (portaszolgálat, külsőraktár-bérlés, biztonságtechnikai eszközök és gördülőszekrény üzemeltetés stb.).

Az előző évektől eltérően a dologi-működési tételt nem könyvtári egységenként, hanem egy központi összegként terveztük, majd a szakfeladatoknak megfelelően nemzeti és egyetemi feladatokhoz és az ezekhez kialakított két kerethez rendeltük összesen 40 millió Ft (13 millió Ft, illetve 27 millió Ft) értékben.

A DEENK teljes személyi állománya a 2014. december 31-i statisztikai létszám szerint 121 fő (ebből 6 részmunkaidős). Közülük 84 felsőfokú szakmai, 25 középfokú szakmai, 12 egyéb nem szakmai végzettséggel rendelkezik; 85 fő könyvtáros, 10 fő informatikus, 26 fő egyéb besorolású. A könyvtár személyi kiadásai 329 158 985 Ft-ot tettek ki, melyet 99 fő állami támogatás (25 fő nemzeti, 74 fő egyetemi), 20 fő saját bevétel és 2 fő esetben pályázati forrásból biztosítottunk.

Az év folyamán 1 fő nyugdíjazás, 4 fő gyermekgondozási távollét, 5 fő közös megegyezéssel történő felmondása és 2 fő határozott idejű szerződés lejárta folytán került sor a hiányzó erőforrás pótlására, helyettesítésére. Az egyetemi alaptervekenységeket kiszolgáló oktatás- és kutatástámogatási szolgáltatásokat könyvtárunk a saját bevétel forrásaiból egészítette ki, mely a teljes dolgozói létszámra vetítve veszélyesen magas arányú (közel 12%).

FORRÁS		BÉR (FT)	JÁRULÉK (FT)	ÖSSZESEN (FT)	MEGOSZLÁS (%)
ÁLLAMI TÁMOGATÁS	Nemzeti feladatok	56 399 472	15 371 593	71 771 065	21,80
	DEENK	171 877 786	44 355 085	216 232 871	65,69
	<i>összesen</i>	<i>228 277 258</i>	<i>59 726 678</i>	<i>288 003 936</i>	<i>87,50</i>
SAJÁT BEVÉTEL	30 444 228	8 069 221	38 513 449	11,70	
PÁLYÁZAT	2 080 000	561 600	2 641 600	0,80	
MINDÖSSZESEN		260 801 486	68 357 499	329 158 985	100,00

A DEENK 2014. évi bér- és járulék-felhasználása forrásonként

2014-ben a MANDA program keretében 8 közmunkás segítette a könyvtár digitalizálási munkáját. Az elmúlt nyolc évben, az állami támogatás csökkentése miatt 7 dolgozó került saját bevételes forrásra, az egyes karok-centrumok költségcsökkentése nyomán 2 főt elbocsátottak, valamint 4 nyugdíjas helyét nem tölthették be. Az Egyetemi Kiadó a DEENK-be kerüléskor szintén elveszített két állami finanszírozású státuszt, melyet néhány év pályázati támogatási lehetőség kifutása után saját bevételes forrásokból biztosítunk.

Hallgatók könyvtári gyakorlata

Könyvtárunk gyakorlati helyet biztosít könyvtárszakos hallgatók számára. Az előző évekhez viszonyítva jelentős visszaesés tapasztalható a gyakorlatot felvett hallgatók számában, mely elsősorban az informatikus-könyvtáros szakra jelentkezett hallgatói létszám drasztikus csökkenéséből fakad. 2014-ben összesen 30 hallgató vette fel a könyvtári gyakorlatot (23 fő I. és II. éves BSc és 4 fő MSc képzésben). A gyakorlatra jelentkező hallgatókat rövid elbeszélgetést követően – amely kitér a nyelvtudásra, érdeklődési körre stb. – osztottuk be a DEENK különböző egységeibe.

GYAKORLAT HELYE	HALLGATÓK SZÁMA	KÉPZÉS JELLEGE
AGRÁRTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR	2	BsC
BÖLCÉSÉSZETTUDOMÁNYI ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR	8 (5+3)	Bsc; Msc
AUSZTRIA GYŰJTEMÉNY	2	Bsc
GYERMEKNEVELÉSI ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI KAR KÖNYVTÁRA	2	Bsc
KENÉZY ÉLETTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR	4	Bsc
INFORMATIKAI OSZTÁLY	4 (3+1)	Bsc; Msc
MATEMATIKAI INTÉZET KÖNYVTÁRA	2	Bsc
MŰSZAKI KÖNYVTÁR	1	Bsc
TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR	4	Bsc
ZENEMŰVÉSZETI KÖNYVTÁR	1	Bsc
ÖSSZESEN	30	

A DEENK egységeiben 2014-ben gyakorlatot végző hallgatók száma és megoszlása

A gyakorlatot vezető kollégák mindig szívesen fogadják a hallgatókat, igyekezve őket tartalmas feladatokkal ellátni. Egy-két kirívó esettől eltekintve a hallgatók motiváltak voltak, megfelelően elsajátították az ismereteket és valóban hasznos munkát végeztek.

A központi információszoolgáltatás pénzügyi keretei

Az elmúlt év folyamán kari döntési jogkörbe kerültek a könyvtár által tervezett központi információszolgáltatások: adatbázis, folyóirat és könyvvásárlási keretek.

Egyetemünk adatbázis-elérései és adatbázis-alapú elektronikus folyóiratcsomagjai nagyobb része az Elektronikus Információszoolgáltatás (EISZ) keretében (95 700 131 Ft), kisebb része intézményi előfizetésben érhető el (63 365 693 Ft). 2014-ben az EISZ céltámogatással csökkentett összeget az egyetemi szervezeti egységek (karok, központok) között tartalom, használati statisztika vagy hallgatói és kutatói

létszám adatok alapján súlyozva kalkuláltuk a belső költségvetésben, az egyetem gazdasági vezetésével és valamennyi pénzügyi központ vezetőjével történt egyeztetés után.

A külföldi folyóiratok központosított közbeszerzése a volt Orvostudományi Centrum karai esetében igényelt a korábbi évekhez viszonyítva több intézkedést és adminisztrációt, melynek során kari, intézeti, tanszéki, klinikai kerettel kapcsolatos egyeztetésekre volt szükség.

A könyvek és magyar nyelvű folyóiratok beszerzésére tíz kar biztosított keretet. Az előzetes egyeztetés után – egy kivételével – valamennyi érintett kar átadta a megfelelő összeget egy erre kialakított központi keretre, ahol a kari vezetéssel egyeztetett rendelések részletes bontásban követhetők a könyvtár számlakezelő rendszerében.

A saját bevételek az üzemszerű működésből (beiratkozási, késedelmi díj), az Egyetemi Kiadó alá szervezett kiadói, reprográfiai, kötetzeti szolgáltatásokból, akkreditált tanfolyamainkból, valamint a Fordító Iroda tevékenységéből származnak. 2014-ben a felsorolt jogcímeken 80 326 eFt összeg teljesült, melyhez 53 483 eFt kiadás társult, és 12 808 eFt központi rezsiköltség került levonásra. A 2015-re áthúzódó kintlévőségünk 3 173 eFt, a 2014. évi átalakulás miatt további 6 500 eFt bevétel átkönyvelése várat magára.

Pályázati források

2014-ben az Uniós tervezési ciklusnak megfelelően jelentős új pályázati lehetőségek nem adódtak. Az előző évek pályázati sikereihez kapcsolódva folytattuk az EuropeanaCloud, az OpenAIREplus és a Visegrad Fund pályázatokat.

EuropeanaCloud

Az EuropeanaCloud projekt résztvevőjeként korábbi tervszerű digitalizálási tevékenységünk során létrejött rekordok feltöltését vállaltuk. Ennek keretében 7 000 oldal 19. századi kelet-magyarországi, 6 000 oldal 18. századi magyar folyóirat, valamint 6 500 oldal 19. századi debreceni színlap részletes metaadatolását végezzük el és töltjük fel Európa kulturális örökségének digitális tárába, az Europeana-ba.

OpenAIRE és OpenAIREplus

2011-ben vette kezdetét 33 ország együttműködésével az OpenAIRE programsorozat második szakasza, az OpenAIREplus projekt. Ebben a megvalósítási szakaszban a nyílt hozzáférésű publikációk mellett a publikációkhoz tartozó adathalmazok feltérképezése, illetve azok open access elérésének biztosítása lett az elsődleges célkitűzés. Az OpenAIRE első szakaszában kialakított infrastruktúrát az új követelményeknek megfelelően bővítették, illetve szoros együttműködést kezdeményeztek az adatbázisok és repozitóriumok között. Ebben a projektben nagyobb hangsúlyt kapott a kutatók oktatása a nyílt hozzáférésű publikálás olyan gyakorlati kérdéseiről, mint a szerzői jog, az adatok migrálása, az interoperabilitás. A program következő szakasza kibővült partner csoporttal (52 partner), nagyobb célokkal, 42 hónapos futamidővel indult újtárára 2015 januárjában. Az OpenAIRE2020 erősen kapcsolódik a Horizon2020-ban lefektetett irányelvekhez. Megvalósítandó cél a kutatási források közötti interoperabilitás további növelése, a Horizon2020 OA mandátumainak támogatása, a tudományos kommunikáció új formáinak tesztelése és a nemzetközi együttműködések megerősítése.

International Visegrad Fund

Az International Visegrad Fund (IVF) keretében a négy visegrádi országot képviselő felsőoktatási intézmények együttműködésével nyert támogatást 2014-ben a Debreceni Egyetem *„Enhancing scholarly communication: National initiatives to manage research data in the V4 countries”* (A tudományos kommunikáció bővítése: kutatási adatok nemzeti szintű kezelése a Visegrádi országokban) című pályázata. A projekt fókuszában szintén az open access publikálás és kutatási adatmenedzsment áll, valamint azok a kihívások, melyekkel a nyílt hozzáférésű adatok kezelésével kapcsolatban a különböző intézményeknek szembe kell nézniük az érintett országokban.

Tempus

A Tempus program keretében kerül megvalósításra a *„Modern informatikai szolgáltatás kialakítás a tanulási minőség fejlesztése érdekében”* című, három éves futamidejű projekt. A pályázat digitális könyvtári rendszer felállítását tűzte ki célul a moldáv felsőoktatási intézmények számára. A rendszer felállításához kapcsolódva a projekt további célja a digitális írástudás fejlesztése Moldáviában a diákok körében. A DEENK konzulensként vesz részt a programban.

Nemzeti Kulturális Alap

A Nemzeti Kulturális Alap által kiírt pályázat keretein belül 600 000 Ft-os támogatással került megrendezésre *„Ismeri Ön Verdit, az operairodalom fejedelmét?”* című időszaki kiállítás. A DEENK a széles közönségnek szóló kiállítással, kerekasztal beszélgetéssel és két előadással tisztelgett Giuseppe Verdi születésének 200. évfordulója előtt. A kiállítás elsősorban a debreceni Verdi vonatkozások kiemelését tűzte ki célul.

Az NKA 400 000 Ft-os támogatásával kerültek beszerzésre a könyvtár dokumentumainak kötéséhez szükséges szakmai anyagok. A beszerzést követően a könyvtár állományából 50 db könyvet köttettünk újra, a folyóiratok, ill. plakátok tárolásához 2 000 pár tékát és 200 db mappát készítettünk el.

Könyvtárunk a muzeális értékű gyűjtemények védelmét és hosszú távú megőrzését támogató pályázaton szintén 400 000 Ft-os vissza nem térítendő támogatást nyert. A pályázat keretein belül megtörtént a Díszmű gyűjteményünkbe tartozó, 5 200 kötetnyi – túlnyomó részben bőr- és pergamenkötésű – könyv portalanítása.

A Nemzeti Kulturális Alap Könyvkiadás Kollégiumának felhívására 2013-ban 6 pályázatot nyújtottunk be, mely kiadványok megjelentetésére 2014-ben került sor. Az rendelkezésre álló összesen 2 700 000 Ft összegű támogatásból az alábbi könyvek jelentek meg:

TÁMOGATOTT MŰ	TÁMOGATÁS ÖSSZEGE (Ft)
Lapis József: Az elmúlás poétikája (Csokonai Universitas könyvtár-sorozat)	400 000
Petelei István összes novellái III-IV. Török Zsuzsa (szerk.) kritikai kiadása	800 000
Reichmann Angelika: Narcissus aranykora: (Poszt)modern Dosztojevskij-olvasatok	400 000
Eszenyiné Borbély Mária: Projektmenedzsment a könyvtárban	300 000
Pusztai Gabriella, Lukács Ágnes: Közösségteremtők: tisztelgés a magyar vallásszociológusok nagy nemzedéke előtt	500 000
Imre László, Gönczy Mónika: Barta János (1901-1988): az 1912-ben alapított Debreceni Egyetem irodalomtörténet-professzora	300 000

2014-ben további 1 800 000 Ft támogatást nyertünk az alábbi – 2015-ben megjelenő – művek kiadására:

TÁMOGATOTT MŰ	TÁMOGATÁS ÖSSZEGE (Ft)
Adrovicz István: Az ember gitárja	400 000
Verseghy Ferenc drámái	500 000
Textológia – Filológia – Értelmezés c. tanulmánykötet megjelentetése (Universitas Könyvtár sorozat)	500 000
Fogarasi György: Nekromantika és kritikai elmélet: Gray, Wordsworth, Marx, Benjamin	400 000

TÁMOP

A TÁMOP 3.2.12-21/102012-0011 azonosítószámú projekt keretében a DEENK szakemberei több továbbképzésen vehettek részt a szolgáltatásfejlesztés érdekében. A szervezett tréningek lehetőséget biztosítottak a könyvtár munkatársai számára a szakmai fejlődésre és a munkahatékonyság növelésére. A 15 000 000 Ft-os támogatással összesen 64 fő képzése valósult meg a következő tanfolyamok keretein belül:

- Vezetői kompetenciák fejlesztése a hatékony szervezeti működés támogatására,
- Kommunikációs képességek fejlesztése,
- TIT TELC angol nyelvi képzés,
- Tréningvezetés,
- Európai uniós pályázatíró és projektmenedzser,
- Felkészülés a különböző felhasználói célcsoportok olvasásfejlesztésére,
- Könyvtári vezetői ismeretek,
- Ügyfélszolgálati tréning a könyvtári minőségfejlesztésért,
- Az elektronikus könyv,
- LINUX adminisztrátori ismeretek.

Infrastruktúra, fizikai terek

A Kenézy Élettudományi Könyvtár a hallgatóság kérésére a 2013/14. tanévtől hosszabb nyitva tartással biztosítja a vizsgaidőszakban a felkészüléshez a megfelelő környezetet: félévenként 8 hétig hétköznap 8-24, szombaton 9-16 óráig.¹

A hajdúböszörményi Gyermekevelési és Felnőttképzési Kar Könyvtára 2014-ben ütemezett infrastruktúrális fejlesztés keretében új polcokkal és a világítás egy részének korszerűsítésével gyarapodott. A szolgáltatások és munkatársi informatikai infrastruktúra továbbra is gondokkal küzd az üvegszálás összeköttetés hiányában, melynek kialakítását 2015 második felére ígérik.

A két gazdaságtudományi kar összevonásával a Böszörményi úti campuson található Agrártudományi Könyvtár kapott hangsúlyt az év második felében. A régi „Neptun-terem” oktatási célú alkalmazása radikálisan csökkentette a könyvtárban rendelkezésre álló számítógépek számát. Ennek ellensúlyozására egy kisebb, 12 számítógép elhelyezésére és kiscsoportos felhasználóképzésre is alkalmas terem kialakítását kezdeményeztük a földszinti szabadpolcos kölcsönzői tér mellett.

A Bölcsészettudományi és Természettudományi Könyvtárban 2014 szeptemberétől újraindítottuk a bejárati kapunál a portaszolgálatot, mellyel egyrészt az ügyfélkezelés került megnyugtató szakmai kezekbe, másrészt az elmúlt években itt portaszolgálatot teljesítő raktáros kollégákat tehermentesítettük. Ugyanebben az egységünkben tovább húzódik a nyugati raktárszinteket összekötő lift problémája, melyet a szakfelügyelet véglegesen leállított a biztonságos üzemeltetés rendezéséig. A probléma felmérését elindítottuk, ám a műszaki szakemberek előzetes felmérése alapján a megoldásához nagyobb beruházásra lesz szükség.

A DEENK jelentős informatikai infrastruktúrát üzemeltet, melynek igény szerinti fejlesztésére (szerver, tárhely, wifi hálózat) 2014-ben nem volt lehetőség részben a fedezet hiánya, részben a beszerzési moratórium miatt.

¹ Részletesen erről az „Olvasószolgálat” fejezetben lesz szó.

Állománygyarapítás, feldolgozás

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár egyrészt nemzeti gyűjtőkörű nyilvános könyvtárként, egyben az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer elektronikus szolgáltató központjaként végzi gyűjteményépítő tevékenységét, másrészt a Debreceni Egyetemen folytatott oktató, kutató, gyógyító és művészeti tevékenységek igényeihez igazodva gyűjti az egyes területek magyar és nemzetközi irodalmát.

Az állománygyarapítás forrásai és folyamata

Az állománygyarapítás elsődleges forrásait a *kötelezpéldányok* jelentik. 2014-ben 11 alkalommal szerveztük meg a kötelezpéldány-szállítást Budapestről, az Országos Széchényi Könyvtárból. Az év folyamán összesen 20 357 darab könyv jellegű és audiovizuális dokumentum, számos aprónyomtatvány, valamint több ezer folyóiratcím példányai érkeztek a könyvtárba. A beérkezett kötelezpéldányok dokumentumtípusonként és szakterületileg szétválogatásra kerülnek, majd a szakkönyvtárak gyűjtőkörébe tartozó kiadványok az ún. campus-szállítások során eljutnak a DEENK különböző egységeibe. A tematikusan szétválogatott anyag feldolgozását mindig a gyűjtőkörünkbe szorosan tartozó dokumentumokkal kezdjük.

A gyarapítás másik fontos forrása a *beszerzés*. A jelentősebb művek – kötelezpéldányokon túli – további példányait, illetve az oktatáshoz, kutatáshoz szükséges külföldi szakirodalmat vásárlással igyekszünk biztosítani olvasóink számára. A dokumentumok vásárlásánál az alábbi pénzügyi forrásokra számíthatunk:

- az egyes karok által dokumentumvásárlás céljára biztosított állami támogatás és egyéb (pályázati, intézeti, bevételes) források,
- az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer tagjaként kapott teljesítmény-alapú támogatás.

A beszerzésre kerülő dokumentumokról a szakreferensek döntenek, figyelembe véve a tanrendekben feltüntetett kötelező irodalmakat (azok újabb kiadásait illetve a régi kiadásokból további példányok rendelését, ha a használati statisztika indokolja), az újonnan megjelent magyar és (válogatva) külföldi szakirodalmat. Az egyes oktatói, kutatói kéréseket, ajánlásokat is igyekeznek kielégíteni. A szakreferensek folyamatosan gyűjtik a megrendelésre érdemes művek címeit.

A kari fedezet rendelkezésre állása esetén egyeztetünk a dékánokkal vagy megbízottjakkal a megrendelés tartalmáról, ezt követően rendeljük meg a listán szereplő tételeket. A vásárlások döntő többsége online portálokon keresztül történik, de gyakran rendelünk közvetlenül a kiadótól vagy vásárolunk helyi könyvesboltokban is (Medicina, Líra, stb.).

2014 őszétől a Gazdasági Főigazgatóság kezdeményezésére a könyv- és magyar folyóirat vásárlásokat a Beszerzési Osztály koordinálja és intézi. Ez alól egyedül az Interneten keresztül történő rendelések jelentenek kivételt. Az új eljárásrenddel kapcsolatban számos probléma merül fel, elsősorban a hosszabb átfutási idő és a több adminisztráció.

A vásárolt és kötelezpéldányként érkező dokumentumokon kívül jelenleg az NKA által elindított Márai-program és a Nemzeti Kulturális Alap könyvtámogatási programja keretében – a Könyvtár részére

megállapított összeg mértékéig – van még lehetőségünk szépirodalmi és szakkönyvek beszerzésére. A Márai IV programban 184 db kötetet vehettünk állományba összesen 493 317 Ft értékben, míg a Nemzeti Kulturális Alap könyvtámogatási programja 826 db könyvet 2 592 613 Ft értékben biztosított könyvtárunk számára.

A Debreceni Egyetemi Kiadótól 535 kiadvány kaptunk meg és vettünk állományba, ezzel is támogatva a hallgatók szakirodalommal (elsősorban jegyzetekkel) történő ellátását. Ezekből a kiadványokból a használati példányokon kívül egy példányt az Emlékkönyvtárban, illetve a szakterületi különgyűjteményekben archiválunk, biztosítva ezzel az egyetemi szerzők műveinek megőrzését. A fentiek mellett nagy mennyiségű ajándék és csere kiadvány is gazdagítja állományunkat.

2014-ben az online adatbázisunk kb. 100 000 rekorddal gyarapodott. A kiugróan nagy éves emelkedés oka két, eddig külön kezelt adatbázisból történt nagy mennyiségű adatbetöltés: az Agrártudományi Könyvtár 30 000 db, az Egészségügyi Kar Könyvtárának állománya 5 532 db rekorddal növelte a kereshető dokumentumok számát. 2014-ben a MOKKA-ba általunk beküldött rekordok száma 20 825 db volt.

Folyóiratok

A magyar folyóiratok döntő többsége kötelezpéldányként érkezik az Országos Széchényi Könyvtártól. Ez évente átlagosan 5 000 címet jelent. A magyar folyóirat rendelést továbbra sem tudjuk a kötelezpéldány folyóiratokkal kiváltani, részben, mert a kötelezpéldányok késve és esetenként hiányosan érkeznek, részben, mert egyes napilapokra, fontosabb folyóiratokra több példányban is szükség van. 2014-re összesen 258 címféleséget fizettünk elő 349 példányban, 5 003 275 Ft értékben. A vásárolt és a kötelezpéldány időszaki kiadványokon kívül 102 féle kurrens ajándék és 170 csere folyóirat is gazdagította állományunkat.

A törvényi előírásoknak megfelelően 2014-ben is lefolytattuk a külföldi folyóiratok közbeszerzési eljárását; az egyetem szerkezeti változásának megfelelően a korábbi négy tervezési egység helyett 15 kar, 2 központ és számos intézet, tanszék, klinika szintjén volt szükséges a folyamat koordinálása. Az elmúlt év átmeneti jellege miatt a közbeszerzési eljárás lefolytatása jelentősen megnövekedett adminisztratív terheket rótt ránk.

Az előző évi folyóirat-használati statisztikák és az előfizetett adatbázisok tartalmi- és bekerülési költségének vizsgálata után az Általános Orvostudományi Kar (ÁOK) vezetése úgy határozott, hogy jelentősen csökkenti a kari költségvetésből előfizetett folyóiratok számát, ugyanakkor minden intézetnek, tanszéknek lehetősége maradt saját költségvetése terhére folyóiratokat rendelni.

Az ÁOK-n kívül a Bölcsészstudományi Kar folyóirat lemondása jelentős: az előző évi 89 helyett 2015-re 40 folyóiratot rendelnek. 2014-ben a Bölcsészstudományi és Természettudományi Könyvtár olvasótermébe 28 külföldi folyóirat járt, melyet a korábbi években központi keretből finanszíroztunk. A megváltozott tervezési rendszerben ennek az állományrésznek a finanszírozását nem tudtuk biztosítani, így 2015-ben egyetlen nyomtatott külföldi folyóirat sem érhető el az olvasóteremben.

A 2013. évi közbeszerzés eredményeképpen 2014-ben 215 393 983 Ft értékben 536 folyóiratot rendelt a Debreceni Egyetem 6 pénzügyi forrásból. 2015-ben 92 196 797 Ft értékben 257 folyóirat érhető el, melynek kifizetését 51 forrásból bonyolítottuk. Az egyértelmű elkülöníthetőség érdekében a kiállított számlák száma is jelentősen megnőtt, 15-ről 35-re.

A világméretű tendenciáknak megfelelő a megrendelt folyóiratok formátumának alakulása: az előfizetések csökkenése elsősorban a nyomtatott címetek befolyásolta, míg az elektronikus folyóiratok az EISZ vagy egyetemi intézményi online folyóiratcsomagok révén továbbra is biztosítják az információhoz való hozzáférést.

A 2014. év összesített adatai alapján, a DEENK állománya 36 996 tétellel, 277 110 000 Ft értékben gyarapodott.

FORRÁS	BTEK ¹		ÉTK		TK		ATK	
	darab	érték (Ft)	darab	érték (Ft)	darab	érték (Ft)	darab	érték (Ft)
OSZK KÖTELES	19991	38 428 460	1163	9 579 968	1836	4 380 110	420	1 037 561
HELYI KÖTELES	209	534 467	271	506 400	55	99 251		
VÁSÁRLÁS	1199	4 729 417	1758	180 952 937	890	9 230 837	403	5 579 325
CSERE	453	3 052 223	15	204 000	38	178 515		
AJÁNDÉK	4458	11 822 433	845	1 402 711	423	1 161 230	172	476 201
ÖSSZESEN:	26310	58 567 000	4052	192 646 016	3242	15 049 943	995	7 093 087

FORRÁS	MK		ZK		GYFK	
	darab	érték (Ft)	darab	érték (Ft)	darab	érték (Ft)
OSZK KÖTELES	419	697 800	40	68 760	101	59 345
HELYI KÖTELES						
VÁSÁRLÁS	56	934 563	73	434 641	344	784 621
CSERE	1	2 000				
AJÁNDÉK	589	275 347	569	333 383	205	162 889
ÖSSZESEN:	1065	1 909 710	682	836 784	650	1 006 855

Állománygyarapodás a DEENK-ben 2014-ben – beszerzési típusonként

¹ BTEK: Bölcsészettudományi és Természettudományi Könyvtár; ÉTK: Kenézy Élettudományi Könyvtár; TK: Társadalomtudományi könyvtár; ATK: Agrártudományi Könyvtár; MK: Műszaki Könyvtár; ZK: Zeneművészeti Könyvtár; GYFK: Gyermeknevelési és Felnőttképzési Könyvtár

	KÖNYV, FOLYÓIRAT	KARTOGRÁFIAI	ZENEI (NYOMTATOTT)	HANG	KÉP	ELEKTRONIKUS	EGYÉB	ÖSSZESEN	ÉRTÉK (eFT)
ÉTK	3576					4	472	40 52	192 646
ZK	121		532	29				682	837
BTEK	16 737	22	335	1486	176	39	7 515	26 310	58 567
ATK	992					3		995	7093
TK	3232					10		3 242	15 050
MK	1057						8	1 065	1 910
GYFK	643			6	1			650	1 007
ÖSSZ.	26 358	22	867	1 521	177	56	7 995	36 996	277 110

Állománygyarapodás a DEENK-ben 2014-ben – dokumentumtípusonként

Az előző évekhez hasonlóan folytattuk az *állományapasztást*, az elavult, duplum vagy hiányzó példányok törlését. 2014-ben 5 806 db dokumentum került selejtezésre, 1 950 002 Ft értékben. A kötetek egy részét kiejánlottunk a Könyvtári Intézet fölöspéldány szolgáltatásán keresztül.

A jövő

2015. január 1-jétől a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár jelentős szervezeti átalakuláson ment keresztül, amely a munkafolyamatok újragondolását teszi szükségessé az új osztálykeretekhez igazodva, nagy hangsúlyt fektetve a rendelkezésre álló munkaerő leoptimalisabb felhasználására.

- Mindenekelőtt szükség van egy *átfogó felmérésre*, melyben számba vesszük a régi és az új problémákat, majd felállítjuk a prioritásokat azok megoldását illetően.
- Kiemelt feladatként jelentkezik a *dokumentum-beszerezés folyamatának* racionalizálása is. 2014 őszétől a Gazdasági Főigazgatóság kezdeményezésére a dokumentumvásárlás részben a Beszerzési Osztály hatáskörébe került át, mely számos problémát és nehézséget eredményezett. Ki kell dolgozni a feltételeit a folyamat lehető leggyorsabb működésének. Elkészítettük az egész beszerzési tevékenységet átfogó folyamatábrát és folynak az egyeztetések a Kancelláriával.
- 2014-ben megtörtént az Agrártudományi Könyvtár és DE Egészségügyi Kar Könyvtár bibliográfiai rekordjainak a betöltése az adatbázisunkba. A betöltés után több problémára is fény derült a rekordokkal kapcsolatban; az utómunkálatok, a rekordok rendbe tétele ennek az évnek a feladata lesz.
- A rekordbetöltést az Agrártudományi Könyvtár folyóiratainak adataival folytatódik, mellyel egyidejűleg a rekordok javítását is el kell végezni.
- Elkezdjük az Agrártudományi Könyvtár letéti állományának az ellenőrzését és folytatjuk a Kenézy Élettudományi Könyvtár kijelölt intézeti könyvtárainak revízióját.

- A Nemzeti Periodika Adatbázis 2013 őszén integrálódott a MOKKA-ODR rendszerbe. Az új felületen még nem történt folyóirat bejelentés a DEENK egységeiből, így el kell végezni az ez évi és a 2012-től visszamenőleges lejelentéseket.
- A cserekapcsolatok felülvizsgálata, a cserekiadványok számba vétele szintén évek óta húzódó probléma. Tervben van egy kurrens, több szempont szerinti visszakeresést lehetővé tévő nyilvántartás elkészítése. Ezzel egyidejűleg minden cserébe érkezett dokumentumot ismételten át kell nézni abból a szempontból, hogy beépítsük-e az állományba vagy sem, ami olyan további utómunkákat tesz szükségessé, mint pl. a cserepartnernél történő visszamondás, vagy a már állományba vett kiadványok selejtezése. Ez várhatóan a raktári kapacitásunk növekedéséhez is hozzá fog járulni.
- A DEENK is csatlakozott a Nagy Olvasási Kihíváshoz, az interneten terjedő, az olvasás népszerűsítését célzó megmozduláshoz, melynek során egy éven keresztül minden héten újabb könyvajánló listát teszünk közzé az olvasni vágyók számára. A könyveket a BTEK előcsarnokában szabadpolcon is kihelyezzük. Terveink szerint a kiválogatott könyvek az újabb listák megjelenése után sem kerülnek vissza a raktárba, így a növelve a szabadpolcos állomány nagyságát.

Olvasószolgálat

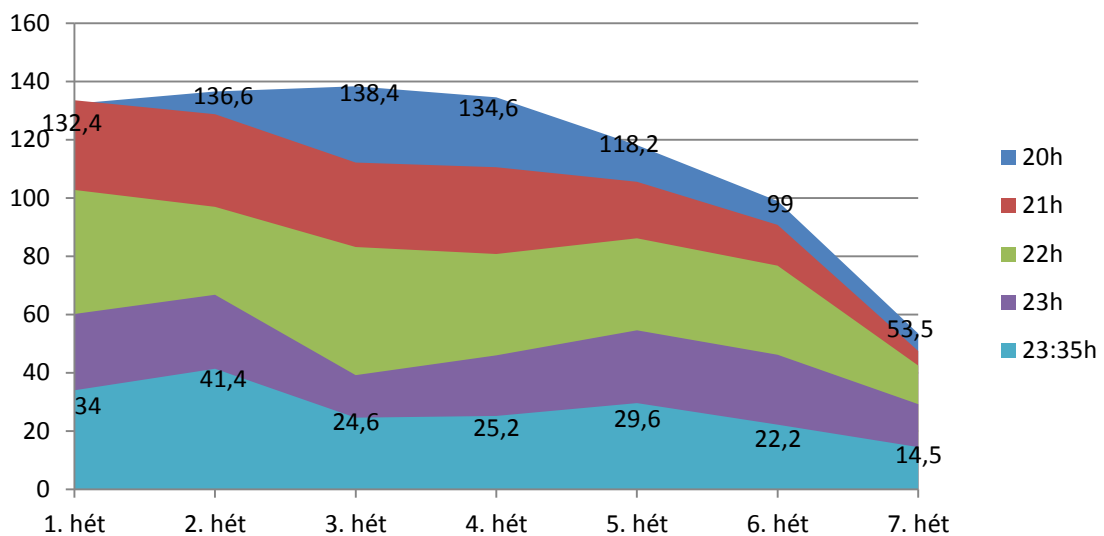
2014-ben az Olvasószolgálati osztály alapvető szolgáltatásaiban nagyobb változás nem történt. A DEENK hét egységében az olvasószolgálat külön irányítással, de egymással összehangoltan működött. 2015 januárjától ez a feladat és koordináció még szervezettebbé vált: könyvtárunk szervezeti átalakulása folyamán a különböző osztályok feladata, munkája áttekinthetőbb és összehangoltabb formát kezd felvenni.

Környezet és infrastruktúra

2014-ben a nyitva tartási napok száma átlagosan 290 nap volt. A Corvina rendszer frissítése és egyéb informatikai fejlesztések miatt könyvtárunk minden egysége zárva volt augusztus 04-08-ig. Az átállás zökkenőmentesen lezajlott. Különböző okokból (kari nyári bezárások, nagytakarítás, kisebb átalakítások) néhány egységünk ennél hosszabb ideig is kénytelen volt zárva tartani az olvasók előtt augusztus folyamán. Ebben az időszakban történt a szabadpolcon elhelyezett állomány ellenőrzése, átrendezése.

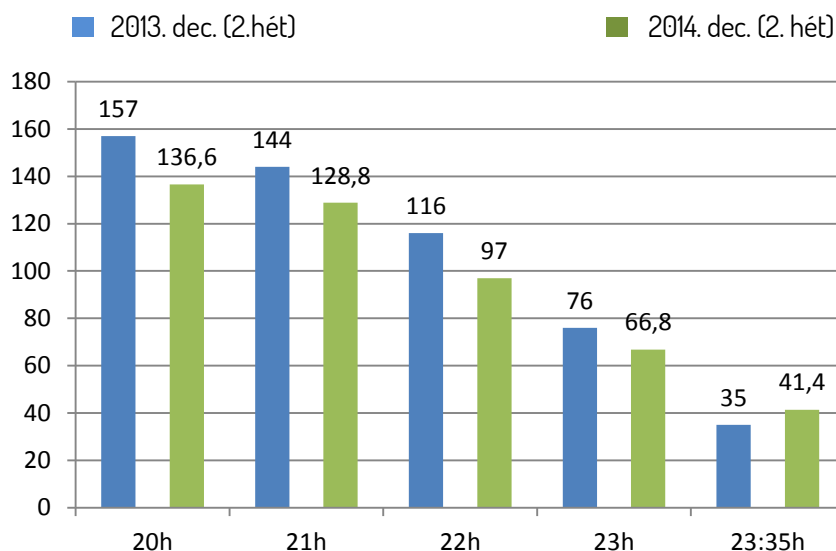
Ismét nagy sikere volt a vizsga-időszakokban az ÉTK *éjszakai nyitva tartásának*. 2014-ben egy nyári és egy téli vizsgaidőszakban biztosítottunk hosszabb tanulási lehetőséget a hallgatóknak.

2014. június 5. és július 11 között voltunk nyitva hétköznap 8.00-24.00 és szombatonként 9.00-16.00 óráig, 5 és fél héten keresztül, 30 napon át. A legtöbben a vizsgaidőszak 2-3. hetében voltak, de a többi napon is jellemző volt, hogy a zárást megelőzően még 40-50 tartózkodott az épületben. A téli vizsgaidőszak 2014. december 8-tól 2015. február 5-ig tartott, 9 héten keresztül, 40 napig. Ebbe az időszakba beleesett az év végi ünnepi csökkentett nyitva tartás, illetve bezárás (két hét). A kilenc hét alatt voltak kiemelkedő napok, többször 160-170-en vették igénybe a könyvtárat.

Látogatók átlagos száma (2014.12 - 2015.01)

A két téli vizsgaidőszak összehasonlítása (2013. dec. – 2014. dec.) alapján kijelenthetjük, hogy kisebb-nagyobb eltéréssel, de továbbra is töretlen az olvasói igény az éjszakai nyitva tartási periódusok fenntartására.

A hosszabbított nyitva tartási időben mért átlagos olvasói létszámok 2013-ban és 2014-ben

Az elmúlt év egyik legnagyobb volumenű változása az Agrártudományi Könyvtár SR-Lib könyvtári rendszeréről, a Corvinára integrált rendszerre való átállása volt. Nyáron megtörtént a könyvadatok konvertálása, a folyóirat-rekordok áttöltése és javítása jelenleg is folyamatban van. A rekordok áttöltése mellett a Corvina könyvtári modulok használatát továbbképzések keretén belül sajátították el kollégáink. A BTEK, a Kenézy és a TK után, hamarosan az Agrártudományi egységünkben is az online raktári kikerő segíti a raktári dokumentumok felkérését.

2014. augusztus 1-jével megszűnt a Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Kara (DE KTK), és a Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kara (DE GVK). A két kar Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar (DE GTK) néven született újjá, s a Böszörményi úti kampuszon folyik az oktatás. A gazdasági szakirodalmat – mely addig a Társadalomtudományi Könyvtár állományához tartozott – nem helyeztük át az Agrártudományi Könyvtárba, viszont az új szakirodalom vásárlásakor legalább egy, helyben használható példányt ott helyezünk el. A magyar nyelvű folyóiratok előfizetése a korábbi évek gyakorlata szerint történik. A külföldi folyóiratok vásárlásakor már a korábbi években is voltak egyeztetések, átfedések nincsenek. A nemzetközi lapok esetén törekszünk az online elérés előfizetésére, ezzel áthidalandó a két könyvtár közötti fizikai távolságot. Hasonló célokat szolgálnak az Egyetemi Kiadó által megjelentetett, elsősorban gazdasági szakirodalmat nyújtó e-jegyzetek is.¹

¹ Az elektronikus jegyzetek 2014-ben elkezdett kiadásával kapcsolatban az „Egyetemi Kiadó” c. fejezetben található részletes leírás.

Olvasói forgalom, kölcsönzés

2014-ben a regisztrált felhasználók száma 113 787 fő volt, közülük a könyvtárat aktívan használók száma 24 948 fő. Az év során 6 132 új beiratkozót regisztráltunk, ami 17%-os visszaesés a 2013-as adathoz képest. Az olvasószolgálat bevétele 2014-ben összesen 23 187 665 Ft volt, mely elsősorban a beiratkozási és késedelmi díjakból keletkezett. A beiratkozások több, mint 40 %-a a tanévkezdésre esik, ami augusztus 25-től szeptember végéig tartott. A díjak befizetése 90%-ban készpénzzel történik, a fennmaradó része keretátadással, vagy Neptunon keresztül, kedvezménykártyával stb. teljesül.

KÖNYVTÁRHASZNÁLAT	LÁTOGATÓK SZÁMA	AKTÍV HASZNÁLÓ	ÚJ BEIRATKOZÓK	BEVÉTEL (FT)
ÉTK	338 616	7 432	1 587	8 990 850
ZK	12 500	355	87	87 965
BTEK	377 159	7 644	1 701	6 521 220
ATK	41 250	2 601	1 082	1 892 710
TK	71 850	4 609	1 095	4 882 720
MK	37 880	1 052	292	767 000
GYFK	15 007	1 255	288	981 990
ÖSSZESEN:	894 262	24 948	6 132	24 124 455

Olvasóink az év során 934 306 db könyvet kölcsönöztek otthoni használatra. A helyben használati statisztikánk szerint az olvasó- és kutatótermekben, szabadpolcos állományrészekben 225 526 db dokumentumot vettek kézbe.

	KÖLCSÖNZÖTT DOKUMENTUMOK SZÁMA	HELYBEN HASZNÁLT DOKUMENTUMOK SZÁMA
ÉTK	172 231	61 308
ZK	35 200	15 000
BTEK	434 077	68 057
ATK	72 230	12 900
TK	133 342	46 082
MK	32 063	5 000
GYFK	55 163	17 179
ÖSSZESEN:	934 306	225 526

Kölcsönzött és helyben használt dokumentumok aránya 2014-ben

Operátori tevékenység

A könyvek kölcsönzése, visszavétele, hosszabbítása, olvasói beiratkozások intézése, az előjegyzések bonyolítása igen nagyszámú volt a tavalyi évben is. A 2013-as évhez viszonyított visszaesés részben annak tudható be, hogy olvasóink szívesen és sikerrel használják a számukra felkínált önálló könyvtári szolgáltatások (önkiszolgáló kölcsönzők, online-hosszabbítás) lehetőségét.

Összes operátori tevékenység		
	2014	2013
BTEK	243396	272750
ÉTK	155359	153836
TTK	120147	129609
MK	15539	17837
GYFK	29102	33446
ATK 2014. júl.-	20662	-
Összesen:	584205	607478

Operátori tevékenység alakulása 2013-ban és 2014-ben

Honlapjainkat 2014-ben több mint 1300 ezren keresték fel, ebből az online katalógusunkat és az otthonról, proxyval elérhető szolgáltatásainkat 480 ezren használták. Az olvasószolgálatban 2 587 db MAC-címet regisztráltunk könyvtárunk Wifi-használatához.

Tájékoztatás

Az olvasószolgálatban folyó tájékoztató munka során a munkatársak személyesen, telefonon és emailben segítenek olvasóinknak. 2014-ben a technikai jellegű kérdések (általános információ a könyvtár, illetve a könyvtári rendszer használatáról, szolgáltatásairól, ezekkel kapcsolatos felvilágosítás, ügyintézés) száma meghaladta a 135 ezret.

Elektronikus hírlevelünkben, honlapjainkon, valamint a könyvtár hivatalos internetes oldalán közel 70 alkalommal adtunk hírt a könyvtári rendezvényekről, eseményekről, próbáhozáféréssel elérhető online könyvekről, adatbázisokról.

Raktározás

Három nagyobb egységünket vizsgálva, ahol online raktári kikérés folyik, a zárt raktári állományból kikért dokumentumok száma némiképp csökkent: 2014-ben 49 988 raktári kérést adtak le olvasóink (2013-ban 58 278 db volt). A BTEK épületében levő nyugati raktári lift 2014 márciusától nem működik, így ez nehezítette a raktári kiszolgálást, de bízunk benne, hogy az olvasók nem érezték ennek hatását.

2014-ben a feldolgozó osztálytól az olvasószolgálat közel 15 ezer könyvtári dokumentumot vett át raktározásra, melynek túlnyomó része könyv és mellékleteik voltak. Dokumentumaink tárolásához igénybe kell vennünk külső raktárainkat is, ahol igyekszünk olyan állományrészt elhelyezni, amiből kevesebb az olvasói kérés. Tavaly 63 folyóméternyi állományt irányítottunk át külső raktárba. A dokumentumok elhelyezésének ilyen jellegű racionalizálása, illetve a helyi raktárak befogadóképességének

növelése a napi dokumentumforgalom állandó monitorozását és a könyvállomány időről-időre történő átmozgatását, csúsztatását igényli.

Digitalizálásra, kiállításokra, születésnap krónika készítéséhez, retrospektív feldolgozásra folyamatosan kerülnek dokumentumok tartósan, vagy ideiglenesen kihelyezésre.

Kötészetre raktárból közel 600 dokumentumot küldtünk az év során, szabadpolcra 450 db-ot, folyóiratokból pedig kb. 1500 kötetnyit.

Könyvtárközi kölcsönzés

2014-ben a könyvtárközi dokumentum-ellátás során mintegy 260 hazai könyvtárral álltunk kapcsolatban. Általános tapasztalat, hogy a könyvek kölcsönzésére vonatkozó kérések száma tovább csökkent, a folyóiratcikkek iránti igény viszont évek óta igen nagy.¹ Kiemelkedő számú a külföldről kért cikkek száma is: a Subito szolgáltatáson keresztül közel 181 kérést adtunk le, ami meghaladja az előző évi kérések számát is (163). Ezt indokolhatja a számos, nyomtatott formában és több online is lemondott folyóiratcím.²

Könyvtárunk Prospero pontként 252 db kérést teljesített az olvasók felé. Ennek bevétele 2014-ben 1 318 325 Ft volt, amiből a könyvtárnak járó jutalék 102 534 Ft.

¹ Erről részletesen lásd a „Nemzeti feladatok” c. fejezetet

² Lásd az „Állománygyarapítás” c. fejezetet

Nemzeti feladatok

2014-ben az emberi erőforrások minisztere a 30/2014. (IV.10.) EMMI rendeletben szabályozta a DEENK mint nemzeti gyűjtőköri könyvtár kiemelt feladatait. A rendelkezés többek között kiterjed a köteles példány-gyűjtési, őrzési és feltárási feladatra; a termékinformációs kötelespéldányokkal, a lelőhely-nyilvántartó adatbázissal, az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer üzemeltetésével kapcsolatos speciális feladatokra. Az elektronikus kötelespéldányok archiválásának megvalósítása, egyeztetése a nemzeti könyvtárral a 2015. év feladatai közé tartozik.

Könyvtárközi szolgáltatás és az ODR

Az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer (ODR) jelenlegi keretrendszerét a 2009. november 1. és 2011. június 30 között zajló TÁMOP 3.2.4-08/2-2009-0007 pályázat során alakította ki a DEENK, együttműködésben az Országos Széchényi Könyvtár Magyar Országos Közös Katalógust (MOKKA) korszerűsítő programjával. A megújuló rendszer 2012 januárjában kezdte meg az éles működését az OSZK és a DEENK egymással együttműködő szerverein, amelyek szükség esetén kiegészítik egymás erőforrásait illetve a szerverek közötti folyamatos adatbázis-tükrözésnek köszönhetően egymásnak tartalékszerverül szolgálnak.

A kialakított keretrendszer egy, a DEENK szerverén lévő adatbázison alapuló, országos hatókörű könyvtárközi kölcsönzési forgalmat adminisztráló szolgáltatás, amely a MOKKA bibliográfiai adatbázisát egészíti ki

- lelőhely nyilvántartással,
- a rendszerben résztvevő könyvtárak adatait és jogosítványait kezelő könyvtárnyilvántartóval,
- és a könyvtárközi kölcsönzési forgalmat adminisztráló alrendszerrel.

A fejlesztések tesztszervere a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtárában üzemel.

Az országos szolgáltatás fenntartásáért a DEENK felel abban az értelemben is, hogy folyamatosan:

- monitorozza a rendszer működését és regisztrálja a hibákat, valamint a fejlesztési szükségleteket,
- kapcsolatot tart a fejlesztővel a hibák elhárítása érdekében, a további fejlesztéseket koordinálja, az elkészült frissítéseket teszteli,
- hibabejelentő rendszert működtet az ODR-t használó könyvtárak számára, segít a könyvtárak problémáinak megoldásában, illetve továbbítja azokat a fejlesztőknek,
- kapcsolatot tart a könyvtárakkal, oktatásokat szervez, útmutatókat készít és közvetíti az új fejlesztésekkel kapcsolatos tudnivalókat.

2014 folyamán a rendszer üzemszerű működtetésén túl előrelépések történtek annak érdekében, hogy a központi rendszer képes legyen az országos könyvtárközi kölcsönzési forgalom minden szegmensét lefedni; olyan speciális kéréskezelési lehetőségek épültek be, amelyek lehetővé teszik a rendszert egyébként nem használó könyvtárakba (belföldi ODR-en kívüli könyvtárak, külföldi partnerek)

irányuló kérések adminisztrálását. Mindezek mellett a költség-elszámolási és bizonylatolási lehetőségek is fejlődtek. A rendszer megnyílt az egyedi felhasználók előtt is, lehetővé téve számukra a regisztrációt és a MOKKA-ODR katalóguson alapuló online könyvtárközi kérés kezdeményezését. Kialakultak azok a közös fejlesztési irányok is, amelyek lehetővé teszik az ODR és az OSZK által ELDORADO néven létrehozott elektronikus dokumentumküldő rendszer összehangolását.

Az összesített éves adatok alapján jól látszik, hogy a könyvtárközi szolgáltatás továbbra is a magyarországi könyvtárak egyik fontos, jelentős felhasználói igényt kiszolgáló tevékenysége. Az elmúlt három év adatait összevetve az is kirajzolódik, hogy az e szolgáltatás keretei között kért dokumentumok aránya az elmúlt évben erős növekedést mutatott: a kérések száma mintegy 12%-kal nőtt.

ÉV	ÚJ KÉRÉS	TELJESÍTETT	TELJESÍTÉSI ARÁNY	ÁTLAGOS TELJESÍTÉSI IDŐ (ÓRA)	VISSZAMONDOTT, TÖRÖLT	NEM TELJESÍTETT
2012	34738	27906	80,33%	36,78	1669	3121
2013	34706	31542	90,88%	39,24	1428	2983
2014	39785	35251	88,60%	37,03	1524	2928

A rendszerben résztvevő 44 szolgáltató könyvtár közül a DEENK-hez érkezett a legtöbb kérés, melynek csaknem 90% át sikerült is teljesíteni. A legnagyobb számban eredeti dokumentumokat kölcsönöztünk, de magas volt az elektronikusan formátumok kiszolgálása is. A papír alapú másolatban adott dokumentumok száma évek óta csökkenő tendenciát mutat, 2014-ben 243 ilyen volt.

KÖNYVTÁR	BEÉRKEZETT KÉRÉS	ADOTT EREDETI	ADOTT ELEKTRONIKUS	ADOTT MÁSOLAT	ADOTT ÖSSZESEN
DE EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR. (DEENK)	5365	3046	1538	243	4827
PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM EGYETEMI KÖNYVTÁR ÉS TUDÁSKÖZPONT	3227	2190	820	22	3032
KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL KÖNYVTÁR	3121	2832	141	15	2988
SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM KLEBELSBERG KUNO KÖNYVTÁRA	2712	1923	373	66	2362
SOMOGYI KÁROLY VÁROSI ÉS MEGYEI KÖNYVTÁR	2527	1926	113	42	2081
MÉLIUSZ JUHÁSZ PÉTER KÖNYVTÁR	2393	2127	80	1	2208
VERSEGHY FERENC KÖNYVTÁR	1672	799	830	0	1629
FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR	1658	1300	92	24	1416
CSORBA GYŐZŐ KÖNYVTÁR	1364	1094	92	8	1194

A tíz legnagyobb szolgáltató könyvtár

A DEENK szerepe az Országos Dokumentum-ellátási Rendszerben egyértelműen inkább kiszolgáló jellegű, ami megfelel nemzeti gyűjteményének és széles spektrumú nemzetközi állományának. A kérések alapján összeállított listában könyvtárunk az ötödik legtöbb kérést leadó könyvtár. Az így kért 726 dokumentum mintegy 85 %-át sikerült olvasóink rendelkezésére bocsátani.

KÖNYVTÁR	KÜLDÖTT KÉRÉS	KAPOTT EREDETI	KAPOTT ELEKT- RONIKUS	KAPOTT MÁSOLAT	KAPOTT ÖSSZESEN
PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM EGYETEMI KÖNYVTÁR ÉS TUDÁSKÖZPONT	1602	627	746	8	1381
BÁCS-KISKUN MEGYEI KATONA JÓZSEF KÖNYVTÁR	1063	988	30	4	1022
MEGYEI ÉS VÁROSI KÖNYVTÁR, KAPOS- VÁR	818	577	130	2	709
MISKOLCI EGYETEM KÖNYVTÁR, LEVÉL- TÁR, MÚZEUM	753	579	123	1	703
MÓRICZ ZSIGMOND MEGYEI ÉS VÁROSI KÖNYVTÁR, NYÍREGYHÁZA	736	592	55	3	650
DE EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR. (DEENK)	726	432	168	18	618
BIHARI MÚZEUM ÉS SINKA ISTVÁN VÁROSI KÖNYVTÁR, BERETTYÓÚJFALU	632	538	65	1	604
CSORBA GYŐZŐ KÖNYVTÁR	626	84	525	2	611
KAPOSVÁRI EGYETEM EGYETEMI KÖNYV- TÁR	592	455	80	0	535

A tíz legtöbbet kérő könyvtár

Feladatok, tervek 2015-re

A TÁMOP pályázat fenntartási ideje 2016 júniusában lejár. Ez után a fejlesztőkkel fenntartási és üzemeltetési szerződést kell kötni a rendszer fenntartása és továbbfejlesztése érdekében. Az új szerződés kereteinek és anyagi fedezetének kidolgozása 2015-ös év egyik feladata lesz.

Több fejlesztés szükséges az ELDORADO-val való kapcsolat kiépítéséhez is. Elengedhetetlen, hogy a MOKKA-ODR alkalmas legyen az ELDORADO által kezelt speciális információk (cikkek, képek, egyéb speciális dokumentumok, elektronikus elérhetőségek) megjelenítésére is. Ugyancsak fontos fejlesztési irány az ELDORADO használatának biztosítása a MOKKA-ODR regisztrált felhasználói számára és a két rendszer kérésadminisztrációs felületei kapcsolódási pontjainak megtervezése.

Szükségesnek mutatkozik a rendszer működéséhez kapcsolódó statisztikák bővítése, elsősorban az egyes könyvtárak hatékonyságát maguk számára elemző kimutatások megalkotásával, valamint a könyvtár-nyilvántartó adatbázis felületének, funkcióinak finomítása.

Távlati tervek, a fenntartási szerződés megkötése utáni periódusra

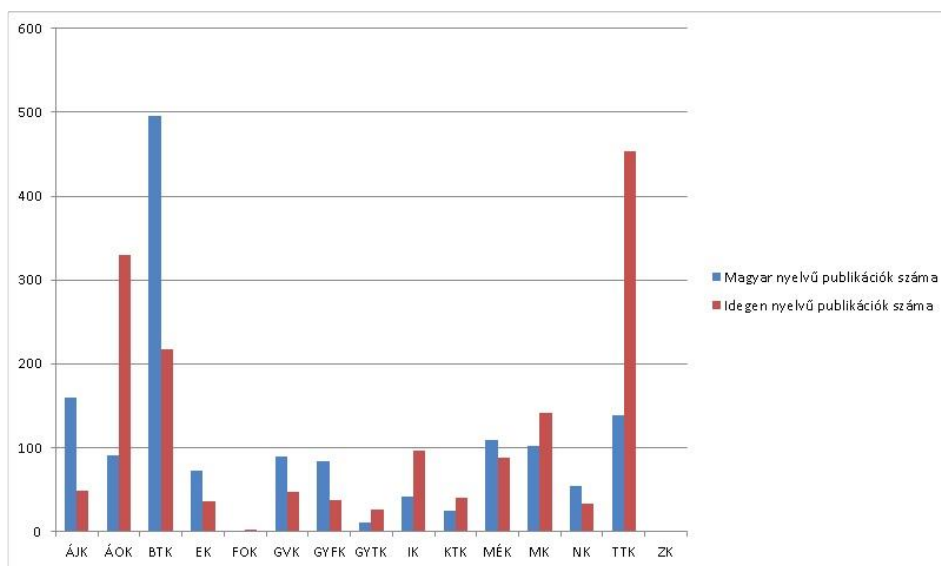
Időszerűvé válik a pályázat során beszerzett hardver bővítése és cseréje, valamint a MOKKA-ODR rendszer külvilághoz való kapcsolódásának továbbfejlesztése az alábbi területeken:

- ODR-ELDORADO kapcsolatok továbbépítése.
- Az egyedi felhasználók kérelmfeladásának kényelmesebbé tétele azzal, hogy a MOKKA-ODR katalóguson túl más (pl. szakterületi) adatbázisból származó információ alapján is lehessen közvetlenül kérést indítani.
- Megvizsgálni annak a lehetőségét, hogy a MOKKA-ODR milyen felhasználói autentikációs rendszerekkel működhet együtt, megkönnyítve ezzel a felsőoktatási és tudományos rendszerekben már nyilvántartott felhasználók rendszerhez való kapcsolódását.
- Megvizsgálni, hogy a MOKKA-ODR által kezelt költségadatok milyen számlázási és gazdaságirányítási rendszereknek adhatók át továbbfelhasználásra (pl. SAP.)
- Megvizsgálni az ODR és a legáltalánosabban használt könyvtári integrált rendszerek lehetséges kapcsolódási pontjait (pl. közvetlen olvasóellenőrzés az IKR-ben, az ODR kérések és az IKR kölcsönzési nyilvántartásának összehangolása, helyi folyóirat érkeztetések és a MOKKA-ODR példánytár kapcsolata).

Tudománymetria és tartalomszolgáltatás

Az MTMT

A kutatásfinanszírozói elvárások és rendeletek alapján, a publikációkban megjelenő hazai kutatási eredményeket rögzíteni kell a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára által üzemeltetett Magyar Tudományos Művek Tárában. Az MTMT és a Debreceni Egyetem közötti koordinátori feladatokat az Egyetemi Könyvtár látja el. Oktatóink, kutatóink publikációnak feltöltését a több mint 120 intézeti, tanszéki adminisztrátor mellett könyvtárunk 10 munkatársa segíti. Az elmúlt évben 3 072 db 2014-ben megjelent, Debreceni Egyetemhez köthető közlemény került az országos adattárba. Amellett, hogy a rekordok betöltésében és ellenőrzésében is tevékeny részt vállalnak, a könyvtár munkatársai rendszeres képzéseket is tartanak oktatók, tanszéki és kutatóintézeti adminisztrátorok számára. 2014-ben 41 órányi ilyen képzésre került sor, melyen 87 egyetemi alkalmazott vett részt.

Az MTMT-ben található DE publikációk megoszlása 2014-ben

iDEa Tudóstér

Az *iDEa* a Debreceni Egyetem online tudományos profilja: összetett portálrendszer, melyben intézményünk tudományos eredményei, mozzanatai múlt - jelen - jövő tematikában kerülnek bemutatásra. Az *iDEa Tudóstér* a Debreceni Egyetem kutatóinak és kutatási egységeinek profil-adatbázisa. A tudósprofilok a személyes és intézményi adatok mellett a teljes publikációs listát és az ehhez kapcsolódó tudománymetriai mutatókat tartalmazzák. Az adattartalom egy része (publikációs lista, statisztikai modulok) automatikusan jön létre a feltöltött adatok, az egyetemi telefonkönyv és a Neptun rendszer információi alapján.

2014 egyik legfontosabb változása az *iDEa Tudóstér* átalakítása volt. A folyamat előkészítése még tavasszal kezdődött, az új Tudóstér pedig szeptemberben mutatkozott be a nagyközönség előtt. Az *iDEa Tudóstér* megújult felhasználói felületén a könyvtár korábban különálló szolgáltatásait vontuk egy egységes dizájn és környezet keretei közé. Ezzel együtt a korábbi elnevezéseket kiveztettük. Az átalakítási folyamat során *lezajlott felhasználói tesztek* tapasztalatait beépítve, változások történtek mind a

megjelenés, mind a funkciók terén. Az új oldal a felhasználói igényeknek jobban megfelelő kialakítást kapott, valamint egységes struktúrába rendeződtek a különböző funkciók (publikáció-keresés, adatfeltöltés, publikációs lista igénylése) is. A megújult és kibővült a menüsört több új funkció is kiegészíti. Az összes közlemény száma mellett, külön kiemelve látható a DEA-ba is feltöltöttek száma, mely a Hitelesített Publikációs Lista (PuLi) igénylésekor fontos információ. Könnyebbé vált a lista áttöltése az MTMT-be (lásd lejjebb), a kutató profil-oldalán található közleménylistából pedig közvetlenül elérhetők a teljes szövegű és külön megjelölést kaptak az open access cikkek. A sűgöt is újraszerkesztettük; teljes szövege kereshető, s világos strukturális felépítése a böngészést is megkönnyíti. Megtörtént a sűgő-bejegyzések szöveggondozása, logika kapcsolatok, kereszthivatkozások megjelenítése, valamint a használt terminológia egységesítése is.

A Tudóstér jelenleg 59 817 rekordot tartalmaz. 2014-ben 5 593 új rekorddal gyarapodott az adatbázis, de összességében 12 964 rekord módosítása történt meg.

A feltöltött adatokhoz kapcsolódó PuLi szolgáltatás igénye folyamatosan növekszik. 2014-ben 27%-kal több, 311 Hitelesített Publikációs Listát készítettünk el kinevezésekhez, habilitációkhoz, intézményi ösztöndíjakhoz és – a legnagyobb számban – doktori védésekhez kapcsolódóan.

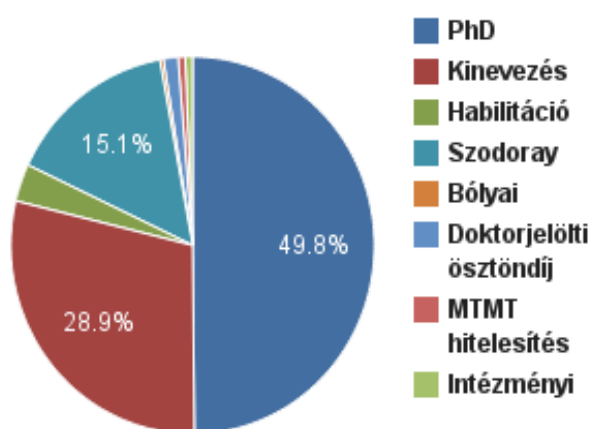
A PhD listák magas számának magyarázata a

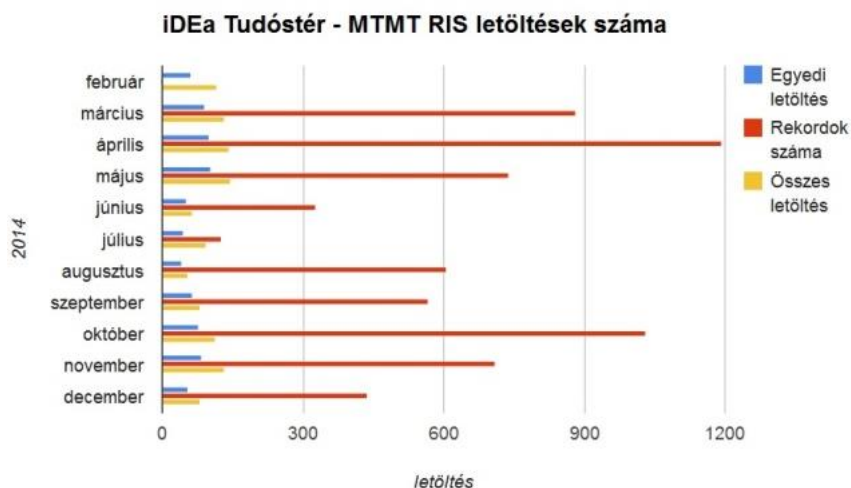
Doktori Szabályzatnak a Szenátus által 2014. május 15-én jóváhagyott módosításában rejlik. A szabályzat V. FEJEZET 15. § (1) bekezdésében foglaltak értelmében a jelöltnek „a [tudományos munkásságot igazoló] közlemények egy-egy példányát [...] a DE Egyetemi és Nemzeti Könyvtár publikációs adatbázisába fel kell töltenie. Az adatbázisba feltöltött közlemények alapján a Könyvtár elkészíti és hitelesíti a jelölt publikációs listáját, a hitelesített listát a jelölt az értekezéssel együtt benyújtja a tudományterületi doktori tanácshoz.” A rendelkezés végrehajtását megkönnyítendő egyeztettünk a doktori iskolákkal és kifejlesztettünk egy generáló alkalmazást, mellyel külön listákat tudunk létrehozni a négy doktori tanács részére.

A publikációk és adataik begyűjtése, feldolgozása, a listák készítése, valamint a felhasználókkal való kapcsolattartás, tájékoztatás 3 munkatárunk teljes munkaidejét veszi igénybe. Összesen hét munkatárs foglalkozik a feladattal folyamatosan, a nagyobb feltöltési-hitelesítési-listaigénylési időszakokban további 11 kolléga nyújtott segítséget.

2014 eleje óta van lehetőség arra, hogy a Tudóstérben található közleménylistát áttöltsük az MTMT-be. A lista részben vagy egészben letölthető egy olyan egyedi RIS formátumban, melyet az MTMT rendszere fel tud dolgozni. E funkció megjelenése óta összesen 6 624 rekordot töltöttek át ilyen módon az országos adatbázisba.

Publikációs listák eloszlása típus szerint (2014)

Feladatok

A munkafolyamatok áttekintése és leírása kiterjed majd a tudományos publikációk adatainak és teljes szövegének nyilvántartási rendszerére is. Az iDEA Tudóstér és az MTMT közvetlen kapcsolatának kialakítási terve részünkről már a korábbi években elkészült, ám az MTMT elhúzódo fejlesztése késlelteti a megvalósítást. Az MTMT2 ez év nyarára ígért bevezetése előtt még egyszer elvégezzük az adattartalom egyeztetését. A szabványos kapcsolati protokoll (OAI-PMH, SWORD,) egyeztetése ismét szükségessé válik az MTMT üzemeltetőjével. Jelentős, de szükségszerűen elvégzendő feladat az intézményi struktúra frissítése és a historikus rendszer kialakítása.

A Debreceni Egyetem elektronikus Archívuma (DEA)

2014-ben megtörtént a DSpace keretrendszer verzió-frissítése, melynek köszönhetően több új funkció bevezetése valósult meg; köztük a gyűjteményenkénti jogosultságok kiosztásának finomíthatósága. Ezzel egy időben a DEA megújult felhasználói felületet kapott. A megjelenés megváltoztatásával párhuzamosan megkezdődött az archívum strukturális felépítésének és funkcióinak átalakítását célzó munkafolyamatok előkészítése is. Ez a folyamat várhatóan a 2015-ös év folyamán fejeződik majd be. A DEA teljes terjedelmű dokumentumokra vonatkozó 2014. évi gyarapodása 23 714 tétel. A legnagyobb részt a könyvtár által digitalizált, az archívumban külön gyűjteményt alkotó Digitális Könyvtár dokumentumai adják (10.103 tétel).¹

DOKUMENTUM TÍPUSA	DIGITALIZÁLT DOKUMENTUMOK SZÁMA (DB)
FOLYÓIRATOK	561
RÉGI KÖNYVEK	60
EGYETEMI ALMANACH	57
DEBRECENI SZÍNLAPOK	8879
PLAKÁTOK	558
ÖSSZESEN	10103

Digitalizált dokumentumok 2014-ben

¹ A digitalizálási tevékenységre vonatkozóan részletes adatok a „Digitalizálás” c. fejezetben olvashatók.

Mennyiségben a második legnagyobb részt az egyetemen születő publikációk jelentik (5 895 rekord), de az archivált dokumentumoknak továbbra is jelentős hányadát teszik ki a hallgatói szakdolgozatok (5 019 tétel), valamint a DETEP keretein belül született munkák (1 193 tétel).

KAR	BETÖLTÖTT SZAKDOLGOZAT (DB)
ÁJK	492
ÁOK	288
BTK	1241
EK	378
FOK	33
GTK	153
GVK	501
GYTK	3
IK	346
KTK	323
MÉK	326
MK	0
NK	145
TTK	762
ZK	28
ÖSSZESEN	5 019

DEA-ba betöltött szakdolgozatok karonkénti megoszlása 2014-ben

Az DE Doktori Szabályzat korábban említett rendelkezésének eredményeként a DEA-ba feltöltött PhD dolgozatok száma mintegy 25%-kal magasabb, mint a megelőző évben (192 db).

Weboldalak

A DEENK több felületen is megjelenik az interneten. A könyvtár által működtetett web-felületek közül a honlapok látogatottsága a legmagasabb: a hét egység honlapjain összesen több mint 400 ezer látogatás volt a 2014-es évben. A leglátogatottabb az ún. központi honlap (www.lib.unideb.hu), melyet tavaly 247 848 alkalommal nyitottak meg. Nagyságrendileg van lemaradva ettől a második, a Kenézy Élettudományi Könyvtár honlapja 61 931 látogatással, amit a Társadalomtudományi Könyvtár oldala követ (38 207). A látogatásokra vonatkozó adatok nagyon erős aránytalanságából is jól látszik, hogy a könyvtár jelenlegi honlap szerkezete (t.i. minden egység külön honlapot üzemeltet és van egy közös felület is) nem csupán az oldalak gondozását nehezíti, de a felhasználói igények is más irányba mutatnak. Többek között emiatt is időszerűvé vált a DEENK weboldalának megújítása. Az ezzel kapcsolatos előkészületek már 2014-ben megtörténtek, az új honlap bemutatására várhatóan 2015 végén kerül sor.

A könyvtár másik fontos web-megjelenését az iDEa portál jelenti, melynek Tudóstér szárnya megújításáról már korábban volt szó. A portál összes látogatottságának nagy részét (25 085 alkalom) éppen a Tudóstéren tett látogatások adták (18 603). Szintén jelentős számú, összesen 12 946 látogatás történt a Tudóstérbe csak szeptemberben beolvadt egyetemi bibliográfiában (Ebib). Ezek az adatok jól mutatják, hogy a tudományos teljesítménnyel összekapcsolódó adatszolgáltatás ma már a Könyvtár

legfontosabb feladatai közé tartozik. A DEA majd 100 ezres látogatottsága (99 776) pedig az archívum egyre növekvő szerepét mutatja.

A DEENK által üzemeltetett www.open-access.hu portál a legfontosabb forrásnak számít Magyarországon a nyílt hozzáféréssel kapcsolatos információk tekintetében, látogatottsága tavaly elérte a 3 ezret.

Adatbázisok

2014-ben a DEENK összesen 58 különböző típusú adatbázist tett elérhetővé olvasói számára. Ezeknek a fele (29) ún. full text, vagyis a dokumentumok teljes szövegét is tartalmazó adatforrás. Közülük a leginkább használt az Elsevier kiadó által nyújtott Science Direct, melyből az elmúlt évben csaknem 170 ezer letöltés történt (168 655). Ez az előző év adatival összevetve több mint 100%-os emelkedést jelent.

Továbbra is népszerű a Nature online, melynek kihasználtsága 2014-ben 27%-os növekedést mutat (8 260 letöltés) nem utolsó sorban az itt elérhető 4 új folyóiratnak köszönhetően.

Az elsősorban a bölcsész-és társadalomtudományok művelői által használt JSTOR, valamint az Akadémiai Kiadó gyűjteményeiből ugyan kevesebb letöltés mutatkozik, mint egy évvel korábban (21 509 ill. 5 489), de kiemelkedő szerepük továbbra is megkérdőjelezhetetlennek látszik a fent említett tudományterületek kutatói körében.

A keresések számát tekintve elmondható, hogy 250 866 regisztrált kereséssel 2014-ben is az EbscoHost adatbázis-gyűjtemény maradt az egyetem egyik legfontosabb információforrása. A szolgáltató által nyújtott Ebsco Discovery Service nevű kereső kihasználtsága is emelkedik: 797 340 keresést és 8 328 teljes szövegű letöltést regisztráltunk tavaly, ami 16% emelkedés az előző év, hasonló adataihoz képes.

A 10 elérhető referáló és indexelő adatbázis továbbra is meghatározó fontosságú az egyetem kutatói számára. A két vezető multidiszciplináris adatbázis közül a Web of Science keresések száma némileg csökkent (70 912 keresés), míg a Scopus-é emelkedést mutat (55 284). Igen magas ugyanakkor a MathScinet kihasználtsága (59 288 keresés) és általában elmondható, hogy a többi tudományterületi adatbázis használati aránya is folyamatosan növekvő tendenciát mutat. Ezek közül kiemelkedik az FSTA (korábban Food Science and Technology Abstracts), valamint az MLA adatbázisa.

Látványosan emelkedett CrossCheck nevű plágiumszűrő használata 2014-ben.. A korábbi évek elenyésző számú keresései után, tavaly 35 alkalommal kérték tudományos publikációk plágiumszűrését. A legtöbb kérés (18) a Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Kartól érkezett.

Csekélyebb mértékű, de biztos emelkedést (+4%) mutat az a RefWorks nevű online referenciamenedzser szoftver kihasználtsága.

Digitalizálás

2014-ben az egyetemtörténeti dokumentumok kaptak eddiginél nagyobb hangsúlyt. Digitalizálásra kerültek az Egyetemi Tanács jegyzőkönyvei az Egyetem történetének legelső tanévétől, az azt követő 22 tanévre vonatkozóan, valamint a Bölcsészettudományi Kar Kari Tanácsa jegyzőkönyveinek feldolgozása is folyamatban van. Megkezdjük a karok által a mindenkori dékánokról hivatalos portréként számon tartott fotók digitalizálását is. Folytattuk a Debreceni Színház színlapjainak szkennelését és metaadatolását. Megvalósult ennek a digitális gyűjteménynek a DEA-ba való átköltöztetése, a szükséges kézi és automatizált javításokkal együtt. A régi magyar, debreceni és egyetemi folyóiratok feldolgozása folyamatos, az értékes régi könyvek szakszerű digitalizálása is zajlik a lehetőségeknek megfelelően. A régi, grafikus kereskedelmi plakátok digitális gyűjteménye is folyamatosan gyarapszik.

Feladat

Terveink szerint 2015-ben befejeződik a Debreceni Színház – állományunkban megtalálható – színlapjainak teljes digitalizálása, metaadatolása és online publikálása. Folytatódik az egyetemtörténeti dokumentumok digitalizálása, valamint a régi magyar, debreceni és egyetemi folyóiratok szkennelésén túl a még hiányzó cikkszintű metaadaterekordok teljes körű elkészítése. Az egyetemtörténeti dokumentumokon túl a helytörténeti dokumentumokra is szeretnénk koncentrálni, így megkezdjük a debreceni iskolai értesítők feldolgozását is. Természetesen a régi, ritka könyvek digitalizálása, valamint a régi, grafikus kereskedelmi plakátok digitalizálása sem állt le. Ezeken túl, a könyvtár történetéhez kapcsolódó dokumentumok, fotók digitalizálása is előtérbe helyeződik a 2015-ös évben.

Információs írástudás, oktatás

Kommunikációs tevékenységünk egyre növekvő fontosságú részét jelenti a különböző formákban megvalósított *felhasználóképzés*. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy létező igény van a könyvtár által változatos keretek között megszervezett oktatási tevékenységre.

2014-ben csaknem 1000 hallgató vett részt az egyetemi tantervben is meghirdetett kurzusainkon, melyek egymásra épülő tematikája az alapszintű könyvtárismerettől a tudományos kommunikáció legújabb formáinak megismertetéséig ível. Az órák száma és szervezése tekintetében az előző évhez viszonyítva nem voltak jelentős változások. Tantárgyaink száma egyel gyarapodott (18): a 2013/14. tanév II. szemeszterétől hirdetjük meg a Health and Library informatics nevű kurzust Public Health in BsC szakos hallgatók részére. A tárgy két szemesztert (tavaszi és őszi) ölel fel, melyet a Népegészségügyi Karral közösen tartunk, szemeszterenként 10 előadás és 20 gyakorlati óra formájában.

Oktatott tárgyaink zöme az egykori OEC karokhoz kötődik, de a Műszaki Karon, a BTK-n, a TTK-n, valamint a Gazdaságtudományi és a Jogtudományi Karon is hirdetünk órákat. Megtörténtek továbbá az előkészületek annak érdekében, hogy az egykori ATC karain 2015-től megkezdődhessen a hallgatók információs írástudással kapcsolatos oktatása.

Kurzusainkat továbbra is a Moodle keretrendszerben szervezzük, melynek használatáról mostanra már több éves tapasztalattal rendelkezünk. Ezen tapasztalatok felhasználásával kezdjük el a DEENK oktatási tevékenységének felülvizsgálatát és szükség szerinti átalakítását a 2015/16 tanítási évtől.

A tanrendben hirdetett alkalmak mellett továbbra is meghatározóak az egyedileg szervezett előadások, melyek közül kiemelkednek a különböző adatbázisokkal, egyéb szolgáltatásokkal kapcsolatos képzések, tréningek. A zömmel a könyvtár munkatársai által tartott bemutatók résztvevőinek száma alapján az Internet Fiesta 2014 előadásai (összesen 87) és a RefWorks használatát ismertető alkalmak voltak a legnépszerűbbek.

Rendezvények, események, kommunikáció

Kulturális események

A DEENK 2014-ben is változatos kulturális programokat kínált, melyek látogatottsága mutatja a könyvtár ilyen jellegű kultúraközvetítő szerepének fontosságát az egyetemi környezetben. A korábban már érintett Verdi kiállításon túl a könyvtár volt a helyszíne annak a 350 friss szakirodalmat tartalmazó könyvadomány ünnepélyes átadásának, mellyel a Moszkvai Szolzszenyicin Ház támogatja a Debreceni Egyetem Szlavisztikai Intézetét.

„*The Canadian North through Hungarian Eye*” című négy napos kiállítással emlékeztünk meg a Kanadai Nagykövetséggel és az Angol-Amerikai Intézettel közösen a kanadai stúdióink megkezdésének 30. évfordulójáról. A Lisa Helfand, kanadai nagykövet és Koncz Péter (MTA-Szent István Egyetem Növényökológiai Kutatócsoport) fotóiból összeállított kiállítás a BTEK előcsarnokában várta a látogatókat. Ez volt a helyszíne az Írország magyarországi nagykövete, Kevin Dowling által megnyitott a „*The Life and Works of William Butler Yeats*” című kiállításnak is, amely az Angol-Amerikai Intézet, Írország Nagykövetsége és a Könyvtár közreműködésével valósult meg.

A tavalyi évben két kar is a DEENK-ben rendezett kiállítással emlékezett meg fennállásának 100 éves évfordulójáról. A Bölcsészettudományi Kar „*Hagyomány és megújulás*” című kiállításának a BTEK előcsarnok, a „*Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar 100 éve*” c. kiállításnak pedig a Társadalomtudományi könyvtár adott otthont. A helyszín biztosításán túl a könyvtár munkatársai mindkét esemény létrejöttében is fontos szerepet játszottak.

A DEENK Ausztria Gyűjteménye szervezésében került sor az Osztrák Kulturális Fórum Budapest (OKF) „*Mielőtt kialszanak a fények... – Bécs az első világháború előtti években*” című vándorkiállítására és a „*Zeidler: Woher kommst du?*” c. interaktív kiállításra, melyet az osztrák-magyar határnyitás 25. évfordulója alkalmából a rendezett programsorozat keretében, a Germanisztikai Intézettel és a Történelmi Intézettel együttműködésben valósítottunk meg. Különleges kulturális eseménynek számított a „*PEACE PLEASE! Ein Bertha von Suttner Journal*” című darab Brigitte Pointer rendezésében, Anita Zieher és Udo Bachmair főszereplésével. Az OFK, a Germanisztikai Intézet és az Ausztria Gyűjtemény által szervezett portészínházi előadásra az Angol-Amerikai Intézet Stúdiótermében került sor.

„*Csataképek, életképek, emlékképek 1914–18*” volt a címe annak a kiállítással egybekötött konferenciának, melyet az MTA DAB munkabizottságaival, a Csokonai Nemzeti Színházzal és a debreceni Déri Múzeummal közösen szerveztünk. A rendezvénysorozat keretében a tudományos és népszerűsítő előadások mellett, hangversenyre és színházi előadásra is sor került. Az eseményhez a könyvtár azonos című kiállítása kapcsolódott. A program plakátjait, szóróanyagait és egyéb kiadványait szintén a DEENK készítette.

Az elmúlt évekhez hasonlóan 2014-ben is kapcsolódtunk *Nemzetközi Open Access Hét* programjához. Az októberi ünnepek miatt csak kétnapos eseménysorozat ismét tartalmaz előadásoknak és vélemény-ütköztetéseknek adott teret a nyílt hozzáférés egyre növekvő fontosságú kérdésében.

Kommunikáció

2014-ben elkezdődött a DEENK kommunikációjának új alapokra helyezése is. E célból egy munkacsoport jött létre, melynek feladata a külső és belső kommunikáció kereteinek, formáinak kidolgozása, a könyvtár kommunikációs stratégiájának előkészítése. A csoport az elmúlt évben létrehozott egy belső információs kiadványt Szabadpolc néven. A rendszeresen megjelenő online-lap elsődleges funkciója a könyvtár életével, a munkatársak közösségével és a napi munkafolyamatokkal kapcsolatos ismeretek, tudnivalók közvetítése.

Ezzel párhuzamosan elkezdődött a DEENK egységes arculata kialakításának előkészítése is. 2014 őszén elkészítettük a könyvtár új logóját és az arculati kézikönyv is megszületett. A 2015-ös év elsődleges feladata az új arculat minden elemének kidolgozása és bevezetése lesz.

Tudományos és népszerűsítő publikációk

Az egyetemi polgárokkal való kommunikációnk egyik fontos csatornájává vált az Egyetemi Élet deenk.hu nevű rovata, amiben 2013 óta rendszeresen közlünk rövid cikkeket a legváltozatosabb tartalommal. 2014-ben 12 ilyen írásunk jelent meg, melyekben a könyvtári szolgáltatások ismertetése mellett egyre inkább általános érvényű ismeretanyag közlésére is törekszünk. Ennek jegyében írtunk töb-

bek között a 21. századi olvasáskultúra változásáról, az e-könyvek szerepéről, a plágiumkeresésről és az e-learningben rejlő lehetőségekről is.

A népszerűsítő és ismeretterjesztő anyagok írása mellett, továbbra is figyelmet fordítunk a tudományos ismeretközlésre. A DEENK iDEa-profiljában tárolt adatok szerint 2014-ben az alábbi publikációk és/vagy konferencia előadások köthetők a könyvtár munkatársaihoz:

Virágos, M., Görög, E.: *The transforming role of research libraries in knowledge management*. In: 14th EAHIL Conference : Divided we fall, united we inform : Building alliances for a new European cooperation / ed. by Federica Napolitani, Patrizia Mochi, Egiziana Coletta, Paola De Castro, Instituto Superiore di Sanita, Roma, 150, 2014.

Petró, L.: *New directions of user education in an academic library: Challenges and future perspectives*. In: 14th EAHIL Conference : Divided we fall, united we inform : Building alliances for a new European cooperation / ed. by Federica Napolitani, Patrizia Mochi, Egiziana Coletta, Paola De Castro, Instituto Superiore di Sanità, Roma, 131, 2014.

Bataille, G., Szabó, L.: *A maszk*. Enigma 21 (78), 38-40., 2014.

Crevel, R., Szabó, L.: *Ám ha a halál csak egy szó volna ...*Enigma 21 (78), 43-45., 2014.

Bataille, G., Szabó, L.: *Halálfejek*. Enigma 21 (78), 41-42., 2014.

Virágos, M.: *A könyvtárak szerepe a megváltozott környezetben*. In: Pedagógia - oktatás - könyvtár / szerk. Csóka-Jaksa Helga, Schmelzer-Pohánka Éva, Szeberényi Gábor, Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont, Pécs, 273-285, 2014.

Bátfai, E., Bátfai, N., Körösi, K.: *Olvasás 2.0 - azaz az olvasás felvillanyoz*. In: Informatika a felsőoktatásban 2014 [elektronikus dokumentum] / szerk. Kunkli Roland, Papp Ildikó, Rutkovszky Edéné, Debreceni Egyetem Informatikai Kar, Debrecen, 374-383, 2014.

Bátfai, E., Bátfai, N.: *Nem vagy anonim*. In: Informatika a felsőoktatásban 2014 [elektronikus dokumentum] / Kunkli Roland, Papp Ildikó, Rutkovszky Edéné, Debreceni Egyetem Informatikai kar, Debrecen, 204-208, 2014.

Eszenyiné Borbély, M., Koltay, K., Bujdosóné Dani, E., Balázs, L., Csernoch, M., Bujdosó, G.: *Users' retrieval skills in library environment: Ways to measure and improve them*. In: Proceedings of IEEE 4th International Conference on Cognitive Infocommunications (CogInfoCom 2013) / szerk. Baranyi Péter, IEEE, Budapest, 319-324, 2014.

Kapcsolódó szervezeti egységek

A Debreceni Egyetemi Kiadó (DUPress)

Működési környezet

A Debreceni Egyetemi Kiadó a 2014. évben a következő felállásban működött: a kiadóban nyilvántartott dolgozók létszáma 10 fő. A kiadói munkákat 4 fő, a reprográfiai munkát 2 fő, a nyomdai munkát 1 fő, a kötészeti munkákat 4 és plusz egy fő önkéntes részmunkaidős nyugállományú dolgozó látta el. A kiadó a korrektori munkák elvégzéséhez rendszeresen igénybe vette külsős munkatárs segítségét, más egyéb munkafázisokat mindig helyileg, a saját kollégák, ill. más DEENK egységben dolgozók láttak el. Külső nyomdának csak abban az esetben adtunk ki munkát, amennyiben a nagy példányszám vagy a technológia miatt nem volt megoldható a legyártás, illetve a megrendelő határozott kívánsága szerint kellett eljárunk.

A Kiadó elsődleges feladata az egyetemi szintű jegyzetellátás biztosítása. A karokkal, intézetekkel szoros kapcsolatban voltunk, és a határidőket, igényeket figyelembe véve feleltünk meg a kívánalmaknak. A megrendelések legnagyobb részét az Általános Orvostudományi Kar felé teljesítettük kar részéről szerényebbek az igények. A késői költségvetés, az egyetemi szerkezet változása, a gazdálkodástudományi kari átalakulás visszavetette mind a jegyzetigényeket, mind a leadott igényeket megvalósító jegyzetek megírását.

Kiadói tevékenység

Az egyetemi és azon belüli könyvtári környezet miatt, a Kiadó felépítése és működése több területet foglal magába. 2014-ben 8 kar számára 63 *jegyzetet* állítottunk elő. Ebből 54 cím nyomtatva mintegy 5 199 példányban. 21 jegyzet kéziratával nem készültek el év végéig a karok, ezek leadása áthúzódik 2015-re.

Újdonságként kiemelendő, hogy 2014 őszén a kiadó kínálatába nyílt hozzáférésű, Creative Commons e-jegyzetek kerültek a Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Kar megrendelésének teljesítésével. A kizárólag szabad szoftverek és betűcsaládok használatával előállított epub, mobi és pdf formátumú tananyagok e-könyvolvasókkal, tablettákkal vagy akár okostelefonnal is használhatók. Az eddig megjelent, a DEA Elektronikus Könyvek gyűjteményébe került 9 e-jegyzetet összesen 3 228 alkalommal tekintették meg az elmúlt év végéig. Az adatok alapján a pdf formátum túlsúlya szembeötlő.

CÍM	ÖSSZES MEGTEKINTÉS	PDF	EPUB	MOBI
A GYÜMÖLCSTERMESTÉS FITOTECHNIKAI MŰVELETEI	209	168	22	19
AGROBIOTECHNOLÓGIA	152	132	6	14
AGROKÉMIA	237	202	18	17
GYÜMÖLCSTERMESTÉS	485	440	25	20
MEZŐGAZDASÁGI KÉMIAI GYAKORLAT I.	151	129	9	13
MEZŐGAZDASÁGI KÉMIAI GYAKORLAT II.	261	241	9	11
SZÁNTÓFÖLDI ZÖLDSÉGTERMESTÉS	813	738	41	34
SZŐLŐTERMESTÉS	483	445	18	20
ZÖLDSÉGHAJTATÁS	437	417	12	8
ÖSSZESEN	3228	2912	160	156

E-jegyzetek megtekintésének száma 2014-ben

Pályázatok és egyéb egyetemen belüli megállapodás keretében további 24 könyvet adtunk ki.

Elektronikus folyóirat-kiadás és a Métisz

A kiadó 2014-ben is folytatta az elektronikus folyóiratok szöveggondozását, tördelését, nyomdai munkálatait. A megjelenések gyakorisága negyedéves, de sok esetben összevont számokkal dolgoztunk. 2014-ben 2 induló folyóirattal kötöttünk megállapodást, valamint elkezdődtek online folyóirat-kezelő rendszerünk új verziója, a Métisz 2.0 munkálatai.

Kiadványterjesztés

Elkezdtük az egyetemen folyó TÁMOP 4.1.1 pályázatok keretében megszületett tartalmak nyilvántartását és begyűjtését, a helyi szolgáltatásukat várhatóan 2015-ben tudjuk indítani.

Mindezekon felül a terjesztőpartnereinktől és oktatási intézményektől beérkező egyedi megrendelésekre is vállaltuk kötetek kisebb-nagyobb példányszámban történő előállítását, utánnomását; emellett a honlapon keresztül kapott megrendeléseket 360 print-on-demand példány legyártásával elégitettük ki.

2014. második felében 12 bizományos partnerünkkel mondtuk fel a megállapodást, egyben 2015. jan. 5-től a hagyományos szakkönyveink kizárólagos forgalmazója a ProsperoD lett. 2015-ben a ProsperoD adatbázisába kerül a kiadó kínálata, az ISBN nélküli jegyzeteket a továbbiakban a Debreceni Egyetem területén működő jegyzetboltokon keresztül forgalmazzuk.

Kiadói Szabályzat

A Debreceni Egyetem Szenátusa a 17/2014. (XII.11.) sz. határozatában elfogadta az új Kiadói Szabályzatot, melynek értelmében a Kiadó központi, kizárólagos kezelésébe kerül a Debreceni Egyetem kiadványaihoz kapcsolódó ISBN igénylés és a kapcsolódó kötelespéldány beszolgáltatás nyilván tartása. Az Országos Széchenyi Könyvtár ISBN Irodájával az egyeztetés lezárult, a belső eljárási rendet kidolgoztuk,

az érintettek (karok vezetői) tájékoztatása megtörtént. A jegyzetkiadással kapcsolatos ügyintézés ütemezése a jövőben már az új szabályzatban meghatározott éves munkatervhez igazodva történik.

Könyvkötészet

A Könyvkötészeti Osztály munkáját 2014-ben is a sokszínűség jellemezte. A magas minőségű szakmai munka mellett a szakma iránti érdeklődést rendszeres „tárlatvezetéssel” népszerűsíti a részleg. 2014-ben is sok látogató volt kíváncsi a könyvkötők munkájára: a Kutatók éjszakáján 38 fő, év közben egy 9 fős csoport látogatta meg a könyvkötészetet. A „Kulturális intézmények részvétele a tanórán kívüli nevelési feladatok ellátásában” című pályázat keretében ebben az évben 225 fő látogató volt a könyvkötészetben, 87 főnek kötészeti bemutatót, 138 főnek pedig foglalkozással egybe kötött bemutatót tartott Szilágyi Péterné, amelynek igen nagy sikere volt. A gyerekek először idegenkedtek attól, hogy önállóan könyvet kössenek, de pár perc múlva óriási lelkesedéssel dolgoztak, és mindenki boldogan távozott a saját készítésű könyvecskéjével.

Az elmúlt évben csaknem 25 ezer különböző dokumentum (hírlapok, könyvek, jegyzetek, értekezések stb.) kötésére került sor. A bekötött dokumentumok közül a könyvtár részére teljesített megrendelések (3 843) valamint az egyetemi jegyzetek, tézisek fűzése (6 657) számít elsődlegesnek. A szakdolgozatok kötése viszont meglehetősen alacsony számú (mindössze 11), ami jelzi, hogy a hallgatók gyakorlatilag nem ismerik ezen szolgáltatásunkat, ezért a 2015. év egyik célkitűzése az e területen való előrelépés lesz.

A kötések meghatározó része ma már géppel történik (15 235 db.), de továbbra is jelentős arányt tesznek ki a kézzel előállított dokumentumok. Ugyancsak kézzel történnek továbbra is az olyan kiegészítő munkálatok, mint az aranyozás, doboz- és téka-készítés, fóliázás stb. A Születésnap Krónika ebben az évben is nagyon népszerű volt: 27 db krónika kötése és 13 db dísztasak készült el.

2014 nyarán ismét megnyitottuk az egyetemi főépületi büfével szembeni fénymásolót. Az üzlet szolgáltatásainak és megjelenésének kialakítása már előrevetítette azokat a 2015-ös változásokat, melyek a reprográfiai szolgáltatások egységes jellegű szervezését célozzák. Az üzlethelyiség kihasználtsága jó és frekvenciát elhelyezkedése várhatóan jövőben is biztosítja a megfelelő forgalmat. Éppen ezért sürgető problémaként jelentkezik a megfelelő képzettségű, állandó munkaerő hiánya e szolgáltatási ponton.

Könyvkötészet 2015. évi állományvédelmi terve

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Könyvkötészeti Osztálya a 2015-ös évben is folytatni kívánja a könyvek és egyéb dokumentumok megelőző és konzerváló állományvédelmét biztosító tevékenységeit, melyek jelentősen növelik a dokumentumok élettartamát, használhatóságát. Az előző évek gyakorlatának megfelelő mennyiségű és minőségű kötet, aranyozás, tékázás stb. kíván elkészíteni, s továbbra is hozzájárul a könyvtár reprezentatív kiadványainak megjelentetéséhez. 2015-ben is vállalja az ünnepekhez, évfordulókhöz köthető bemutató foglalkozások megtartását, s az ezekhez kapcsolódó kötészeti anyagok előkészítését.

A Debreceni Egyetem Fordító Irodája

A fordító Iroda 2014-ben is a Könyvtár egyik legtöbbet használt szolgáltató pontja volt. Az iroda forgalma állandó, tavaly 914 megrendelés érkezett. Állandó ügyfeleink között van a Hajdú-Bihar Megyei Főügyészség és a Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság is.

Jelenleg 42 nyelven készítjük el tudományos dolgozatok, hivatali dokumentumok, személyes okiratok és egyéb jellegű szövegek hivatalos fordításait. A 2014-ben csaknem 5 000 lefordított oldal nagyobbik része magyarról idegen nyelvre történt (2 592 old.) de az idegen nyelvről magyarra történő fordítások száma is jelentős (2 008 old.), ami jól mutatja, hogy szolgáltatásaink az egyetem külföldi hallgatói számára alapvető fontossággal bírnak. A ritkábban igényelt, idegen nyelvről, idegen nyelvre történő fordítások (21 old.) mellett már lefordított szövegek utólagos gondozását, lektorálását is végezzük (88 old.).

Kihívások: Egy felmérés tanulságai

Egy brit és amerikai egyetemi könyvtárakban végzett 2009-es felmérésen alapuló tanulmány¹ hazánkban is releváns eredményei, következtetései alapján biztossággal állítható, hogy az elmúlt években tapasztalt könyvtári költségvetés-csökkentés a következő években is prognosztizálható tendencia. Ennek következtében a könyvtáraknak át kell gondolniuk az egyetemük küldetését támogató szolgáltatási struktúrájukat. Miután az egyszerű költségcsökkentés lehetőségei meglehetősen szűkek, a következő területek átgondolása elengedhetetlen a könyvtári stratégia megalkotásakor:

1. Az információforrásokra és személyi költségre fordított összegek egyensúlya.
2. A jelenlegi és múltbeli szolgáltatások fenntartása és új felhasználói igényeket kiszolgáló szolgáltatások bevezetése, működtetése. A hallgatók tankönyv-igényének kielégítése a radikálisan csökkenő könyv-költségvetés mellett. Folyóirat előfizetések fenntarthatósága.
3. A könyvtárvezetőnek át kell gondolnia a könyvtári tevékenységeket, szolgáltatásokat, és más-ként kell működni. Szükséges a könyvtári tevékenységek, valamint az oktatási és kutatási eredmények összefüggéseinek mélyebb megértése. Az elmúlt években az intézmény küldetését támogató új szolgáltatásokat (nyílt hozzáférés, tudománymetria, adatmegőrzés, felhasználóképzés) fejlesztettünk, ám ezek hosszú távú fenntartása nem biztosított. A könyvtárak intenzívebb együttműködésére van szükség.
4. Az egyetemi vezetők támogatására van szükség a színvonalas szolgáltatások stabil üzemeltetéséhez.

A szóban forgó felmérés szerint az Egyesült Királyság egyetemi könyvtárainak nettó kiadása 1997/98-ban 322 millió font, míg 2007/08-ban 550 millió font volt. A korábbi adat a teljes egyetemi kiadás 3%-át, a tíz évvel későbbi összeg azonban csupán 2,1%-át jelentette. A könyvtárak jelentős hatékonyságnövekedést produkáltak az utóbbi évtizedben, növelve a szolgáltatásaik számát és minőségét, tágítva azok tér-és időbeli korlátait. Az előfizetett folyóiratok száma többszörösére nőtt és a fizikai terek nyitva tartási ideje is hosszabb lett. Az utóbbi években a folyóiratok áremelkedésével a címek lemondása, a kihasználtság vizsgálata, a szolgáltatókkal való tárgyalás, valamint a big deal szövődményei (a nehézkes lemondás) okoznak többletfeladatot. A hatékonyság-növelés határait elértük: nincs több meghúzható tétel. A következő lépés az egyetem küldetését támogató szolgáltatások átvizsgálása, priorizálása.

A digitális forradalom azt jelenti, hogy a felhasználók lényegében a non-stop rendelkezésre állást igénylik. A szolgáltatásoknak a minőségi, versenyképes oktatást és kutatást kell szolgáltatniuk a legmodernebb technológia alkalmazásával, rugalmassággal, magas színvonalon.

A brit és amerikai egyetemi könyvtárakban az RFID technológia bevezetésével lehetővé vált az önkiszolgáló kölcsönzés és a gyors, megbízható állományrevízió, ami jelentős humán erőforrás megtakarítást eredményezett. A könyvtárak átvizsgálják az üzleti folyamatokat, kiaknázzák az intézményi szintű

¹ Nicholas, D., Rowland, I., Jubb, M.: Challenges for academic libraries in difficult economic times - A guide for senior institutional managers and policy makers <http://www.rin.ac.uk/our-work/using-and-accessing-information-resources/challenges-academic-libraries-difficult-economic-> (letöltve: 2015.03.17.)

megtakarítás lehetőségeit. Általános vélemény, hogy további jelentős megtakarítás könyvtárak összefogásával, intenzív együttműködéssel, megosztott szolgáltatásokkal érhető el: a könyvtári rendszer, digitális források, osztott katalogizálás révén.

Megingott a tartalom, a személyzet és a szolgáltatások egyensúlya. A könyvtárosok új kompetenciákat sajátítanak el, míg a régiek iránti igény nem múlik el, azokra is szükség van.

A folyóiratokra költött összegek exponenciális emelkedésével párhuzamosan drasztikusan csökkent a könyvbeszerzésre fordítható összeg. Egyre szélesebb az e-könyv kínálat, ám a kiadók árazási és hozzáférési politikája erősen gátolja az ilyen irányú beszerzések növekedését. A könyvtárak és kiadók együttműködése vezethet a tartalom-elérés új módjainak és modelljeinek kidolgozásához. A hallgatók elégedettségének sarokpontja ez, hiszen ők a tanulmányaikhoz szükséges könyvek és egyéb információforrások azonnali, korlátlan idejű hozzáférését igénylik elsősorban.

A könyvtárak többségében az információforrásokra fordított összeg legalább 70%-át a folyóirat-előfizetések teszik ki. A kutatók az általános, széles érdeklődésre számot tartó címeken túl a szűk szakterületekhez kapcsolódó valamennyi folyóirat azonnali elérésének igényével jelentkeznek. A használati statisztikák azt mutatják, hogy ezeket a címeket valóban olvassák – a szűk szakterületnek megfelelően igen alacsony létszámmal. Ebben a környezetben a kínálat (és a költségvetés) nagyobb mértékű megnyirbálását heves tiltakozás fogadja. Ennek ellenére az alacsony használatot mutató címeket kénytelenek vagyunk lemondani és időről-időre napirendre kerül a „big deal”-nek nevezett nagy folyóiratcsomagok lemondása.

A könyvtári személyzet létszáma az elmúlt évtizedben csökkenő tendenciát mutatott. Olyan helyzetben, amikor több feladatot kell elvégezni kevesebb személyzettel, kritikussá válik a legnagyobb hatású szolgáltatási területek ellátása: a kutatók és hallgatók gyors információellátásának kiszolgálása. A személyzet ésszerű csökkentéséhez a tevékenységek–költségek–hatások összefüggéseinek megértésére, kapcsolatrendszerük átvilágítására van szükség. A könyvtárvezetők az átstrukturálásban, a könyvtár szervezetének átvilágításában és átrendezésében gondolkodnak.

A költségek megértése, nagyobb költség-tudatosság be kell, hogy épüljön a könyvtári kultúrába a folyamatok leírása-megértése során, a fejlesztés érdekében. A személyzetnek meg kell értenie a szerepét, az elvárásokat, és fel kell vállalniuk az új szerepeket, valamint az azok ellátásához szükséges új ismeretek megszerzését. Elgondolkodtató az a feszültség, amely az átgondolt ésszerűsítés-átszervezés és a sürgető költségcsökkentés szükségessége okoz.

A könyvtárvezetőktől elvárt költségcsökkentéseket nem lehetséges úgy elvégezni, hogy azok a szolgáltatások színvonalát ne befolyásolják. Ilyen szolgáltatás-csökkentés lehet a nyitva tartási órák számának lefaragása, a szakmai tanácsadás/tájékoztatás, képzések, könyv- és folyóirat-vásárlás redukálása. A kutatástámogatási szolgáltatások fenntartása is nehézségekbe ütközik.

Az elmúlt években a felsőoktatási könyvtárak számos korszerű, a kutatást, oktatást, tanulást támogató szolgáltatást fejlesztettek ki. Ilyenek a nyílt hozzáféréssel kapcsolatos szolgáltatások, az intézményi repozitóriumok üzemeltetése, az arra épített szolgáltatások, a cikkjelzési díjak fizetése-nyilvántartása,

képzés-népszerűsítés. Újabb kihívás és szolgáltatási terület a kutatási adatokkal kapcsolatos adatkezelési, minősítési, archiválási és szolgáltatási feladatok elvégzése, melyeknek a helye magától értetődően a könyvtár – a kapcsolódó költségvetési felmérés és erőforrás-allokálás tükrében.

A könyvtárak sokféle címen generálnak bevételt: fénymásolás, terembérlés, beiratkozási díj, késedelmi díj, pályázati források, adományok. Az Egyesült Királyságban ezek a bevételek összességében a teljes költségvetés 10%-át teszik ki. A könyvtárosok további bevétel-képesnek nem látják lehetőségét.

A könyvtárak vezetői úgy érzik, nem sikerült a könyvtári szolgáltatások jelentőségét, értékét hatékonyan kommunikálni a finanszírozók/fenntartók és a használók felé. A jelen körülmények között létszükséglet, hogy a könyvtárak bizonyítsák hatékonyan működnek, olyan szolgáltatásokat kell nyújtaniuk, melyek demonstrálják a könyvtár működésének hozzájárulását az egyetemi célok eléréséhez. A befektetés megtérülése és az ár-érték arány reprezentálása létszükséglet. Proaktívnak kell lennünk a felhasználói szokások és munkafolyamatok megértésében, a tevékenységeink elemzésében és a szolgáltatások értékének bemutatásában. A teljesítmény-mutatók eddig az input-output fogalomkörre épültek, ami egyszerű és mérhető, de a hatás és érték kimutatása sokkal bonyolultabb, nehezebb feladat.

Összességében a felsőoktatási könyvtárak vezetői felismerték, hogy a költség-megszorítások nyomására reagálniuk szükséges, bizonyítaniuk kell szolgáltatásaik hatékonyságát és hatását az egyetemi polgárok számára szolgáltatott értékek kimutatásával. Máshogyan kell végezni a dolgokat. Létfonosságú az ötletek-tapasztalatok cseréje, a működő modellek megtalálása.

Együttműködés, partnerség – a többi könyvtárral, információszolgáltatókkal, hallgatókkal, oktatókkal, kutatókkal, egyetemi vezetőkkel.

Terveink

A 2015. év az átalakulás jegyében telik a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárában. A gazdasági-társadalmi környezet változása, a felhasználói szokások és igények átalakulása, a működés, a szerkezet és a szolgáltatások átgondolására, rendszerezésére kényszerítik a felsőoktatási könyvtárakat.

Az előző oldalakon felsorolt nemzeti és egyetemi funkciók üzemszerű működésének biztosítása mellett, első lépésben a munkafolyamatok és szolgáltatások áttekintése, ábrázolása történik, majd átlépünk a folyamatszabályozás-illesztés-optimalizálás megtervezésének és megvalósításának fázisába.

Az előző években a Nemzeti Kulturális Alap pályázata segítségével volt lehetőségünk állományvédelmi tevékenységre. Az NKA által kínált lehetőséggel 2015-ben is élni kívánunk. Folyamatban van a *“Muzeális értékű dokumentumok kezelésére és feldolgozására a Debreceni Egyetem, Egyetemi és Nemzeti Könyvtárában és a hálózati könyvtárakban”* c. szabályzat elkészítése, mellyel párhuzamosan, szakértők bevonásával elvégezzük a szabályzat hatálya alá tartozó dokumentumok szükséges tárolási-kezelési feltételeinek felmérését és definiálását.

A gyűjteményfejlesztés területén 2015-ben is fogadjuk az Országos Széchényi Könyvtárból a kötelező-példány-szállítványokat. A könyv- és folyóirat-beszerzés ebben az évben is az egyes karokkal történő költségvetési tárgyalások eredményeként, a Kancelláriával egyeztetett eljárásrend szerint történik majd.

Az év során felmérjük DEENK értékes gyűjteményeinek feldolgozottságát, s elkészül mind az állomány-feltárási, mind a digitalizálási helyzetjelentés és terv. Kiemelt feladat a digitalizálási folyamatok, valamint az ODR szolgáltatás összehangolása az ELDORADO szolgáltatással.

Az Egyetemi és Nemzeti Könyvtár továbbra is népszerű partner az Egyetem egyes egységei számára kiállítások, rendezvények kivitelezése tekintetében. Az ezekhez kötődő szükséges pluszköltségek biztosítását a DEENK működési költségvetésében tervezzük.

Könyvtárunk elektronikus szolgáltatásai tér- és időbeli korlátok nélkül állnak a felhasználók rendelkezésére. Informatikai infrastruktúránk azonban elavulóban van, az akadálytalan szolgáltatási környezet és felhasználói elégedettség fenntartásának érdekében számos tennivaló lesz ebben az évben.

Fizikai tereink a felhasználóink (elsődlegesen az egyetemi hallgatók) igényei szerinti nyitva tartással üzemelnek. A beáramló új generáció, a 21. századi használói elvárások szerinti térkialakítás az újratervezés irányába tereli gondolkodásunkat.

A tudásmenedzsment területén új kihívás jelentkezik a kutatási adatok kezelése, a publikációkkal történő összekapcsolása, komplex tudományos teljesítmény térkép kialakítása tekintetében. A munkatársak szakmai ismeretére és tapasztalatára, a könyvtári szolgáltatásokra alapozva, új partnerségekkel felvértezve keressük a lehetőséget az ilyen jellegű szolgáltatás megvalósítására.

A DEENK 2015. évi tervek szerint részt vesz az elmúlt években kialakított hazai és nemzetközi projekteken, tovább építi partneri kapcsolatait mind a hazai, mind a nemzetközi szakmai közösséggel, aktív résztvevője marad a szerveződő eseményeknek (Open Access Week, PASTEUR40A Workshop), folytatja szerepvállalását a szakmai életben.

Az adminisztratív és gazdasági ügyintézési folyamatokat folyamatábrán szemléltetve gondoljuk végig és egyeztetést kezdeményezünk a Kancellária illetékes vezetőivel, dolgozóival. Első lépésben 2015 elején megtörtént a legsürgetőbb tételek: könyvrendelés, a könyvtárközi kölcsönzés és a reprográfiai szolgáltatás és azok adminisztrációjának, belső elszámolási folyamatának ábrázolása.

Szükség lesz az év folyamán a Működési Rend mellékletét képező szabályzatok aktualizálására. Az Európai Unió, országos és egyetemi célkitűzésekhez igazodva, valamint az egyetemi könyvtárak nemzetközi trendjeinek elemzése alapján elkészítjük a DEENK 2015–2020 stratégiáját.

Sem a folyamatszabályozás, sem a stratégiai tervezés nem történhet másként, mint a minőségirányítási rendszerünk újraélesztésével, folyamatos működtetésével. A szervezetfejlesztéssel, szervezeti kultúra változásával kapcsolatos képzésekre, eseményekre, a külső és belső kommunikáció folyamatosságának biztosítására kiemelt figyelmet fordítunk a jövőben.